

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Formování a proměny španělského regionalismu –
kolektivní případová studie čtyř španělských
historických regionů Baskicka, Katalánska, Galicie a
Andalusie**

Jesika Stockertová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

**Formování a proměny španělského regionalismu –
kolektivní případová studie čtyř španělských
historických regionů Baskicka, Katalánska, Galicie a
Andalusie**

Jesika Stockertová

Vedoucí práce:

PhDr. Linda Piknerová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí mé práce, PhDr. Lindě Piknerové, PhD., za vedení, cenné rady a připomínky během psaní této bakalářské práce.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK.....	7
ÚVOD	8
1. Vymezení konceptů a pojmů	12
1.1. Unitární stát versus regionalizovaný stát.....	12
1.2. Regionalismus	12
1.3. Rozlišení mezi regionalismem a regionalizací	14
1.4. Decentralizace.....	14
1.5. Federalizace	15
1.6. Regionální stát	16
1.7. Národní stát	17
1.8. Španělsko.....	18
2. Politický systém Španělska a stranický systém vybraných regionů.....	19
2.1. Politický systém Španělska.....	19
2.2. Stranický systém Španělska	21
2.3. Svaz demokratického středu - (UCD)	22
2.4. Španělská dělnická socialistická strana – (PSOE)	23
2.5. Lidová strana – (PP)	24
2.6.1. Regionální a nacionálně politické strany	25
2.6.2. Stranický systém Andalusie	26
2.6.3. Stranický systém Galicie.....	27
2.6.4. Stranický systém Katalánska	27
2.6.5. Stranický systém Baskicka	28
3. Od nacionalismu přes centralizovaný stát až k regionalismu.....	29

3.1. Historicko politické kořeny španělského regionalismu	29
3.2. Zrod nacionalismu a regionalismu v historických regionech	31
3.3. Struktura a vývoj Frankistického režimu na pozadí vývoje regionů.....	34
3.4. ETA jako nástroj baskické anti-frankistické politiky	38
3.5. Konec Frankismu a přechod k demokracii	38
4. Procesem decentralizace až do 90. let.....	40
4.1. První svobodné volby a nová ústava.....	40
4.2. Cesta historických regionů ke znovudobytí autonomního statusu prostřednictvím ústavy	43
4.3. Příklad Andalusie jakožto nehistorického regionu na cestě za historickým autonomním statutem.....	47
4.4. Decentralizační proces zbylých regionů, aneb <i>Café para todos</i> ...	48
4.5. Politikou PSOE ke vstupu do Evropského společenství	50
4.6. Výbor regionů a jeho funkce v autonomním uspořádání španělského království.....	52
ZÁVĚR.....	54
ZDROJE.....	59
RESUMÉ.....	66

SEZNAM ZKRATEK

- AP *Alianza Popular* – Lidová aliance
- BNPG *Bloque Nacional Popular Gallego* – Národní lidový blok Galicie
- CA *Comunidades Autónomas* – Autonomní oblasti
- CDS *Centro democrático y social* – Demokratický a sociální střed
- CG *Coalición Galega* – Koalice Galicie
- CiU *Convergència i Unió* – Konvergence a jednota
- EA *Eusko Alkartasuna* – Baskická solidarita
- EE *Euskadiko Ezkerra* – Levice Baskicka
- ES Evropské společenství
- ETA *Euskadi ta Askatasuna* – Baskicko a svoboda
- HB *Heri Batasuna* – Lidová jednota
- LOAPA *Ley Orgánica de armonización del proceso autonómico* – Zákon o harmonizaci autonomního procesu
- LOFCA *Ley Orgánica de financiación de las Comunidades Autónomas* – Zákon o financování autonomních oblastí
- ORGA *Organización republicana Gallega Autónoma* – Autonomní galicijská republikánská strana
- PA *Partido Andalus* – Andaluská strana
- PCE *Partido comunista de España* – Komunistická strana Španělska
- PDPC *Pacte democràtic per Catalunya* – Demokratická konvergence Katalánska
- PNV *Partido nacional Vasco* – Baskická národní strana
- PPG *Partido popular Gallego* – Lidová strana Galicie
- PP *Partido Popular* – Lidová strana
- PSA *Partido socialista de Andalucía* – Andaluská socialistická strana
- PSC *Parti dels socialistes de Catalunya* – Katalánská socialistická strana
- PSE *Partido socialista Euskadi* – Baskická socialistická strana
- PSOE *Partido socialista obrero Español* – Španělská dělnická socialistická strana
- UCD *Unión de centro democrático* – Strana demokratického středu

ÚVOD

V západní Evropě a nejen v ní se od druhé poloviny 20. století můžeme stále častěji setkávat se silící snahou států o prosazení svých nacionálně regionálních zájmů. Za příčinu těchto změn můžeme považovat jednak snahu o stále větší propojování zemí, jako třeba v případě evropského integračního procesu, kdy právě na skutečnost, že se země a hlavně jejich ekonomiky propojují, je kladen větší důraz na zájmy celého státu, a tedy tím pádem jednotlivé regiony uvnitř těchto států usilují o prosazení svých regionálních zájmů. Další z mnohých příčin, mohou být různé pokusy o prosazení jednotlivých práv obyvatel v konkrétních regionech na úkor centra, či dokonce snaha o potlačení nedemokratických, či jiných autoritářských režimů. Španělsko, klíčový aktér této práce, a s ním spojené procesy decentralizace a regionalizace, je zajímavé jednak díky rozmanitosti regionů a také historickému pozadí téměř čtyřicetileté diktatury, což je jeden z faktů ovlivňujících celý proces. Opomenout nelze ani silný tlak národních menšin, který do značné míry odlišuje tuto zemi od jiných evropských decentralizačních procesů.

Cílem této bakalářské práce s názvem *Formování a proměny španělského regionalismu - kolektivní případová studie čtyř španělských historických regionů Baskicka, Katalánska, Galicie a Andalusie* je poukázat na to, jakým způsobem a za jakých okolností se tyto vybrané regiony decentralizovaly a představit specifika těchto regionů, kterými se liší od zbytku Španělska. Hlavní otázka této studie, kterou zodpovím v závěru práce, je proč právě tyto regiony dokázaly získat autonomní statut mezi prvními v této zemi a jestli to bylo pro tyto regiony nějakým způsobem přínosné.

Metodologické pojetí konceptu kolektivní případové studie vychází z knihy *Kvalitativní výzkum* od profesora Jana Hendla a tato metodologie, představená v této publikaci společně s knihou docenta Petra Druláka - *Jak zkoumat politiku*, bude využita v této bakalářské práci spolu s deskriptivní metodou.

Důvod výběru těchto regionů jednoznačně vyplývá z historického hlediska. Samotné Španělsko prošlo jen v 19. století několika revolucemi a následné 20. století přineslo tvrdou diktaturu pod vedením generála Francisca Franca, který tak tuto zemi centralizoval na dlouhých třicet šest let, a to až do své smrti. Samotná centralizace tohoto poměrně velkého území, které Španělsko představuje, přispěla k následné touze po regionalismu. Výběr Baskicka, Katalánska, Galicie a Andalusie je dán jednak kvůli jejich historické významnosti, protože právě tyto čtyři regiony byly prvními, které se zformovaly a započaly tak snahy o regionalizaci, ale také z důvodu jejich zajímavé odlišnosti a pozadí jejich původu. Samostatnými regiony, jejich odlišnostmi a mírou kompetencí se budu zabývat v jednotlivých kapitolách, a to nejen jejich reálným fungováním, ale především jejich formováním.

V první, teoretické části práce, vymezím pojmy týkající se regionalismu a regionalizace a uvedu zde příklad Španělska, jakožto státu regionů. Konkrétní aplikací této teorie na Španělsku, respektive na mnou vybraných regionech, se budu zabývat postupně v průběhu dalších kapitol.

Ve druhé kapitole se budu zčásti zabývat politickým systémem Španělska, hlavně tedy zvláštností daným regionálním uspořádáním státu a pozornost zde budu věnovat právě odlišnostem stranického systému a nacionálně regionálním hnutím v těchto vybraných regionech, kde zmíním jejich specifika, týkající se konkrétně Baskicka, Katalánska, Galicie a Andalusie. Čerpat budu jak z autorů českých, tak i zahraničních.

Třetí kapitola, a to právě z hlediska důležitosti historického pozadí těchto regionů, se bude zabývat obdobím Frankovy diktatury, snahy jednotlivých regionů o její potlačení, až k následné Frankově smrti a tím tedy ukončením a vymizením diktatury. Další etapou, kterou se budu zabývat v této historicko-deskriptivní části práce, bude proces demokratizace, který vedl až k samostatné proměně centralistického Španělska ve stát decentralizovaný a stát se silnou mírou autonomie v jednotlivých regionech.

Samotný proces demokratizace, který je určitě vzhledem k rozmanitosti španělských regionů velice zajímavým fenoménem, a to nejen díky rozdílnosti regionů, ale právě také kvůli takto dlouhé diktatuře, která dokázala bez větších problémů udržet své postavení, bude tedy nedílnou součástí této práce, bez které by nebylo možné pochopit proces regionalizace. Demokratizace byla určitě jedním z aspektů, který vůbec umožnil zformovat Španělsko ve stát regionů, nicméně se zde budu soustředit i na jiné fenomény jako například sílu nacionálních hnutí v těchto zkoumaných regionech. Nacionalismus jako takový je tedy určitě jedním z klíčových faktorů, který přispěl k formování španělského regionalismu.

Poslední kapitolou se dostanu k následné transformaci Španělska v moderní demokracii a dostanu se až ke vzniku Výboru regionů, a tedy k orgánu nynější Evropské unie. Tedy do období, kdy Evropské společenství, které sehrálo velkou roli v přeměně z centralizovaného Španělska ve stát decentralizovaný, umožnilo a napomohlo na tomto území vytvořit podmínky pro vznik již zmíněného státu regionů.

Svou práci tedy ukončím v 90. letech 20. století právě z důvodu dovršení jedné důležité etapy v historii Španělského státu, a to z přerodu od diktatury a izolacionismu v moderní demokracii s regionálním uspořádáním. Právě Španělsko je z mého pohledu od ostatních regionálních vlád v Evropě zajímavé svou odlišností, a to v míře decentralizace, která je na tomto kompaktním území evidentní a více než to, je právě tato regionální odlišnost nespornou součástí této rozmanité společnosti.

V závěru shrnu poznatky z jednotlivých kapitol a odpovím na otázku, jež jsem si stanovila v začátku této práce. Zhodnotím snahu těchto vybraných regionů v postupném procesu decentralizace, a také neopomenu zmínit, za jakých okolností v tom daném regionu proces regionalizace probíhal z jakého důvodu a k čemu to v samotných regionech vedlo a jaký to byl pro jednotlivé regiony přínos a jestli vůbec nějaký byl.

Dané téma je s ohledem na svůj původ náročnější na literaturu. V případě procesu Španělského regionalismu je tedy zřejmé, že zahraniční zdroje budou v této práci více četné než ty české. Pro tuto práci zde využiji velké množství odborných zahraničních článků, zabývajících se touto problematikou. V teoretické části budou velmi přínosné zahraniční publikace profesora Michaela Keatinga, předního odborníka na téma regionalismus. Z českých autorů využiji publikace z řad profesorů Masarykovy univerzity, a to konkrétně publikace *Víceúrovňové vládnutí v Evropě: zkušenosti, problémy, výzvy* – od kolektivu autorů pod vedením profesora Bořivoje Dančáka a docenta Víta Hlouška.

Pro uvedení politického a stranického systému budu pracovat jak s publikacemi českými, kdy budu vycházet z publikací profesora Maxmiliána Strmisky, který se zabývá hlavně stranickým systémem a nacionálně regionálními problémy ve Španělsku, tak ale i ze zahraničních autorů použiji publikaci od profesora Josepha Colomera, zabývajícího se politickým systémem ve své publikaci – *Political institutions in Europe*.

Pro část poslední, která je více směřována k vysvětlení procesu decentralizace a pochopení fungování regionů a celého regionalismu po demokratizaci, a tedy i vzniku nových regionů a jejich kompetencí, budu plně pracovat se zahraničními autory, zabývajícími se tímto tématem a v neposlední řadě využiji publikace v nejrůznějších odborných politologických časopisech.

1. Vymezení konceptů a pojmů

1.1. Unitární stát versus regionalizovaný stát

Pojem unitární stát značí takový stát, který je plně centralizovaný, jeho veškerá moc je shromážděna a soustředěna jen v jednom místě, a to v centru¹, které má kompetence jakožto národní vláda jimi disponovat. Tento unitární centralizovaný stát není tedy rozdělen na různé menší či větší jednotky, kterým tudíž nemohou být svěřeny žádné kompetence a tím pádem se centrum stává jediným zdrojem suverenity ve státě. K výkonu jeho funkce slouží byrokratický aparát, který se chová unilaterálně ke všem částem státu (Keating 1998: 35).

Oproti tomu regionalizovaný stát lze definovat jako stát, který je členěn na jednotky, tedy v tomto případě regiony. Tyto regiony plnoprávně disponují mírou pravomocí přidělenou centrem. Dané regiony mají tedy jak pravomoci schválené od centra, se kterými mohou disponovat ve svých konkrétních oblastech, tak ale zároveň i tyto kompetence od centra udávají regionům povinnost vůči centru samotnému. Tím si tedy centrum ponechává určitou suverenitu. V jeho kompetenci je tedy odebrat jednotlivým regionům pravomoci, čímž také udává své nadřazené postavení (Swenden 2006: 14).

Samotný region² je v současnosti nejednoznačně definovatelný, obecně se autoři přiklání k tomu, že je to územní jednotka menší než státní celek, kterého je součástí a zároveň také může na něm být uplatňován prvek autonomie, který váže tento celek jak na administrativní, tak na správní účely centra (Říchová – Fiala 2002: 11).

1.2. Regionalismus

Dvacáté století bylo zlomovým milníkem. Státy byly v postavení, kdy touha po prosazení jejich regionálně-nacionálních zájmů se stávala skutečnou a

¹Centrum lze chápat jako centrální stát, nebo jednotku, která je určitým způsobem nadřazená ostatním regionalizovaným jednotkám (Swenden 2006: 49).

²Můžeme se však setkat s různými se definicemi, dle M. Keatinga je region definován hlavně dvěma základními prvky a to prostorem a funkcí.

díky okolnostem,³ které zasáhly tuto dobu, byly jejich snahy také realizovatelné. To vedlo velkou mírou k rozpadu velkých imperiálních říší, což vyústilo až k nacionálně regionálním zájmům jednotlivých států a národů uvnitř těchto států.

Mluvíme-li o regionalismu, nesmíme opomenout uvést, že právě regionalismus se liší od regionalizace, a to ve směru procesu. Regionalismus je sám o sobě do jisté míry politický, kde se vlastně v konkrétním regionu snaží aktéři zdola nahoru, tedy z regionu směrem do centra, o upřednostnění svých zájmů. Tento proces nazýváme také jako *bottom-up regionalism*. Nicméně jsou zde i jiné faktory, které do značné míry ovlivňují celou strukturu regionálního uskupení. V politické rovině se většinou jedná o vytvoření regionální vlády (Říchová – Fiala 2002: 15–20).

Tento proces však skýtá několik problémů a rizik, a to v případě vymezení zájmů moci centra a regionů. Zde potom mohou vznikat regionálně nacionální problémy jednotlivých regionů, které pak vyvíjí značný tlak na samotné centrum.⁴ Hlavní roli při jeho formování sehrávají místní aktéři. Často je právě regionalismus spojen v konkrétních zemích s procesem demokratizace (Keating 2004: 23; Piknerová 2010: 199).

Na fenomén regionalismu lze pohlížet dle různých interpretací autorů, nicméně podle profesora Keatinga, předního odborníka, je právě regionalismus spjat se třemi základními prvky, a to s jazykem, kulturou společnosti a historickými specifiky daného regionu. Pro lepší pochopení jsem si dovolila uvést jeho koncept teorie regionalismu.

Regionalismus lze definovat jako úsilí aktérů o větší samostatnost a nezávislost v oblasti jejich regionálního zájmu. Neboli je tedy regionalismus představován skrze lokální tendence směřující k vymezení regionu. Důležitým aspektem je, že právě tyto tendence jsou prosazovány skrze politickou, sociální a kulturní oblast jednotlivých regionů. Díky tomu dané území poskytuje prostor

³Jakožto vznik různých integračních procesů jako v případě nynější EU, tehdejšího integračního procesu, se v západní Evropě začal uplatňovat princip regionalismu a s ním spojený Výbor regionů (Committee of the Regions), kde se tento orgán stal klíčovým k vytvoření regionalizačních procesů (Fitjar 2010: 1–2).

⁴Předním českým autorem na toto téma je M. Strmiska a jeho publikace nejen o španělském regionalismu.

pro politickou a sociální spolupráci, a to je jeden z hlavních faktorů, který vytváří a pomáhá reprodukovat kulturní identitu, jazyk a zvyky. Tato odlišnost je předpokladem pro skutečnost, že právě daná jednotka na základě rozdílnosti od celku má právo být určitým způsobem samostatně fungující. (Keating 1998: 72–73; Říchová – Fiala 2002: 15).

1.3. Rozlišení mezi regionalismem a regionalizací

Jak tedy můžeme vidět, podstata regionalismu tkví v tom, že na úkor centra dá vzniknout regionům, které mají možnost prosadit své zájmy a teritoriálně a politicky je tak přenést v proces, který umožní dané jednotce de facto politickosprávní fungování v konkrétní zemi. Záleží pak na daném státu, do jaké míry bude schopen uznávat region a jakými kompetencemi tento region ve státě bude moci operovat (Swenden 2006: 14).

Centrum tedy má nad regiony určitou moc, záleží však na míře autonomie daného státu v jednotlivých regionech, nicméně stejně tak jako ve federaci, je centrum tím nejvyšším možným aktérem moci v daném státu. Federace ale není to samé jako regionalizovaný stát. Federace má na rozdíl od regionalizovaného státu tu zvláštnost, že federativní jednotky mají relativně stejně silné postavení jako centrum (Swenden 2006: 14).

Oproti tomu v případě regionalizace jde o vytvoření nové úrovně teritoriální organizace státu. Tudiž, kdy jednotlivé vlády a instituce přenášejí určité pravomoci na regiony. Můžeme tedy pozorovat, že v regionalizaci oproti regionalismu jde o přenos pravomocí z centra na regiony, tedy proces *top-down*. Zde je viditelné, že tento postup je tedy projevem, kdy jsou upřednostňovány zájmy centra nad regionálními zájmy (Říchová – Fiala 2002: 13).

1.4. Decentralizace

Dalším důležitým termínem je právě pojem decentralizace. Tento termín do velké míry souvisí právě s procesem regionalizace a je povětšinou dáván do spojitosti se západoevropskými zeměmi. Pro bližší pochopení jde o to, že

procesem decentralizace se mění stát z centralizovaného a vznikají zde různé menší, či větší jednotky. Na tyto jednotky, v našem případě regiony, jsou přeneseny různé kompetence. Nicméně centrum stále disponuje konečným podílem moci (Elazar 1987; Vykoupilová 2007: 15–17).

I zde však musíme rozlišovat v míře naplnění decentralizace. Jestliže se jedná o naplnění pouze administrativních úkonů, mluvíme v tomto případě ne o decentralizaci, ale označujeme tento proces za dekoncentraci. V rovině politického naplnění jde o již zmiňovanou decentralizaci (Čepová 2002: 37). Celkově se ale má za to, že decentralizace může být do jisté míry poměrně nebezpečným nástrojem moci, který může vyvolat chaos a vnitřní nestabilitu. Centrum si tedy vždy musí ponechat jistou míru autonomie, kterou musí disponovat v krizových situacích, jako například při radikalizaci otázky decentralizace, která se může stát a často se stává otázkou separace. Ekonomický rozvoj je pak důležitým aspektem, kdy centrum musí zvážit až do jaké míry, je decentralizace pro daný stát výhodou. Je běžné, že některé regiony jsou právě současně ekonomicky tak soběstační, že se nechtějí podílet na aktivitě se státem a doplácet tak na ostatní regiony a mají snahu se úplně odtrhnout. Právě decentralizace, kde se určitá míra pravomocí z centra přesouvá postupně na všechny regiony, má těmto separatistickým tendencím zabránit a zachovat tak stabilitu v daném státě (Čepová 2002: 100–101).

1.5. Federalizace

Jestliže jsem uvedla proces decentralizace a regionalizace, nezbývá tedy než vysvětlit, v čem se liší od federalizace. Je chápána jako proces, který vede k naplnění federálních principů vlády. Konkrétní jednotka se stává procesem federalizace skutečnou polity⁵, která je charakterizována svými orgány. Tyto orgány mají za úkol chovat se jako složky moci, tedy legislativní, exekutivní a

⁵Polity je jinými slovy institucionální, formální složka politiky. Jsou to politické ideologie politického systému a vymezuje hranice a prostor, uvnitř kterého dochází k uskutečňování vlastní politiky. Chápat to můžeme také tak, že skrz polity, dochází k regulaci moci mezi výkonnou, zákonodárnou a mocí soudní.

soudní. Navíc tato jednotka není podřízena federálnímu celku. V tomto případě hovoříme o tzv. plné nebo také symetrické federaci (Swenden 2006: 7).

V případě druhém se jedná o tzv. asymetrickou federaci, která se liší od plné v tom, že je to její pravý opak. A tedy, že rozdělení moci mezi jednotlivými jednotkami není symetrické, a proto ne všechny jednotky jsou si stejně rovny. Některé mají větší míru autonomie, tedy disponují jinými kompetencemi než ty ostatní. O tom, která jednotka je nadřazená nebo podřazená, rozhodují různé aspekty. Mohou být ekonomické, politické, či kulturní. Právě termín asymetrická federalizace je do jisté míry spojen se Španělskem, nazývaného také jako stát autonomních oblastí/CA⁶ (Vykoupilová 2007: 18).

1.6. Regionální stát

Vymezením všech těchto termínů jsme se dostali až k úplnému jádru týkajícího se problematiky španělského regionalismu, a to k termínu stát regionů. Tento pojem nemá jednotnou definici a liší se v jednotlivých podáních autorů a také jednotlivými aplikacemi na konkrétní státy.

Hlavním aspektem tohoto fenoménu je fakt, že regionální stát je taková jednotka, která se skládá z několika regionů, tedy prostoru, který je menší než stát, nicméně míra kompetencí zde může přesahovat za hranice jednotlivých regionů uvnitř daného konkrétního státu. Z toho tedy vyplývá, že explicitně nelze považovat centrum za hlavní jednotku, protože jeho funkce v případě státu regionů je na pomezí mezi unitárním státem a federací. Formy odlišnosti jednotlivých regionů jsou dány různými aspekty. Rozdílnost jednotlivých regionů v daném regionálním státu může být ekonomická, etnická, politická, historická, kulturní, zkrátka taková, která svou diverzitou přesáhne pomyslnou hranici regionu a tím tedy odliší konkrétní region od zbylých. Tím může sledovat i to, že tedy míra regionalismu nemusí být v konkrétním státě aplikovatelná na všech jednotkách stejně a tím se tedy regionální uspořádání může jevit asymetricky,

⁶Stát regionů ve španělštině (*Comunidades Autónomas*) byl zřízen s novou ústavou v roce 1978 a plní dodnes funkci tzv. asymetrického federalismu, kdy určité regiony jsou z historických důvodů své významnosti nadřazeny jiným regionům (La Constitución Española 1978).

tedy že jednotlivé regiony mohou navíc disponovat větší mírou autonomie než ostatní (Říchová – Fiala 2002: 15–17; Swenden 2006: 14–15).

1.7. Národní stát

Model národního státu *nation state*, se objevuje v evropském prostoru od 16. století a kulminuje ve století 19. Představa tohoto typu státu je podložena koncentrací autority v rámci nějakého konkrétně vymezeného území, kde jsou zavedeny určité jednotné hodnoty dané společností. Národní stát je tedy svým způsobem podobný modernímu státu, a tím tedy na území disponuje absolutní suverenitou a povinnost občanů tohoto hranicemi daného teritoria je jejich bezpodmínečná loajalita centru. Důležitým aspektem jsou zde tedy nějaká kulturní jednotnost a povinnost plnit svá občanská práva (Keating 1998: 16–17).

Formování těchto národních států je možno chápat dvěma způsoby. Za prvé tak, že národ je neměnným celkem a sám o sobě vzniká v průběhu několika staletí na daném území a právě stát má být vytvořen podle již vzniklého národa a korespondovat s jeho hranicemi. Oproti tomu druhý koncept poukazuje na to, že národ je pouze odrazem historických mocností. Tedy té skupiny, která o dané území usilovala nebo té, která daný stát v minulosti sama vytvářela.

Otázkou tedy zůstává, co bylo dřív, zdali stát, či národ. Platí však, že lze se setkat s oběma možnostmi. Právě díky tomuto, nám zde vyvstává fenomén známý pod názvem *national building*. Je nutné ho pojímat komplexně a tedy pochopit, že v daném procesu nějaké elity za pomoci politiky, budují státní celek, ale nezbytnou součástí je i uvědomění si toho, že zde vedle politiky existuje i nějaké společná tradice, kulturní či jazyková jednota, která tak vytváří tuto konkrétní společnost. Ve skutečnosti se ukazuje, že v některých případech se vždy nejedná o unifikaci státu, ale právě prostřednictvím *national building*, lze dosáhnout opačného efektu a tedy toho, že na centralizovaném území se tak může objevit region, který bude vykazovat prvky nějaké společné kultury, náboženství, jazykové jednoty či ekonomické prosperity, nicméně ne v rámci celého státu, ale pouze definuje určitou oblast. Tato oblast má pak tendence prostřednictvím regionálních politických hnutí upřednostňovat své zájmy na úkor centra a

prosazovat si autonomii. Konkrétní případ takového postupu lze sledovat u historických regionů Baskicka, Katalánska, Galicie a Andalusie (Čepová 2002: 40–41; Keating 1998: 18–21).

1.8. Španělsko

Španělsko nám tedy dle všech aspektů, zmíněných v této kapitole, představuje model tzv. regionálního státu. Skládá se ze sedmnácti autonomních oblastí. Kompetence jednotlivých autonomních oblastí ovšem nejsou symetrické, což koresponduje s označením asymetrický regionalismus.

Zde je důležité zmínit, že právě ve Španělsku můžeme najít *fast-track regions* a *slow-track regions*. Za *fast-track* regiony se považují čtyři španělské regiony (Baskicko, Katalánsko, Galicie, jakožto historické regiony a Andalusie)⁷ se zvláštním statutem. Zbylých 13 autonomních oblastí (Asturias, Cantabria, La Rioja, Murcia, Valencia, Aragon, Castilla-La Mancha, Kanárské ostrovy, Extremadura, Baleárské ostrovy, Madrid, Castilla y Leon a Navarra) mají status *slow-track* regionů a tedy jejich kompetence jsou v určitých otázkách⁸ o něco menší (Swenden 2006: 63–66).

V ústavě nejsou zakotveny pravomoci autonomních oblastí, která představuje směsici nejrůznějších delegovaných, exkluzivních a sdílených kompetencí jako celku. To poukazuje na tzv. otevřený regionalismus. Projevem je, že tento mechanismus umožňuje regionům díky decentralizaci státu, získávat mnohé kompetence skrze bilaterální dohody s centrální vládou a tedy de facto fungovat jako samostatná správní jednotka. Všechny 17 autonomních oblastí proto ve snaze o prosazení svých osobních zájmů a kompetencí postupuje jako samostatná jednotka. Jedinou sférou, kde se regiony snaží dosáhnout svých

⁷Andalusie se domáhala také svého historického původu, byla přiřazena k těmto třem regionům na základě referenda a stala se tak čtvrtým *fast-track* regionem, se zvláštním statutem v témže roce (1981) jako Baskicko, Katalánsko a Galicie (Heywood 1995: 146; Swenden 2006: 64).

⁸Rozdíl v kompetencích mezi *fast-track* regiony a *slow-track* regiony je hlavně v tom, že *fast-track* regiony disponují větší mírou autonomie v otázkách jazyka a kultury a také ve zdravotnictví než ostatní *slow-track* regiony. Rozšířenou mírou kompetencí ve zdravotnictví a vzdělávání disponují i regiony Valencie, Kanárské ostrovy a Navarra, i když jejich statut *slow-track* regionů se nemění (Swenden 2006: 65; Colomer 1996: 200).

zájmů společnou cestou, je oblast fiskálního federalismu⁹. Výjimku tvoří jen Baskicko a Navarra, které si tuto otázku řeší samostatně (Agranoff – Gallarín 1997: 19–25; Foltýn 2007: 88).

2. Politický systém Španělska a stranický systém vybraných regionů

2.1. Politický systém Španělska

V průběhu 19. století se zformoval politický systém Španělska a s menšími změnami přetrval tak, jak ho známe v dnešní podobě. Španělsko je parlamentní monarchií, kde hlavou moci výkonné je panovník, v tomto případě král Juan Carlos I.¹⁰ Ten má právo jmenovat kandidáty na funkci předsedy vlády a na funkce ministrů po odsouhlasení poslanecké sněmovny. Disponuje také pravomocemi jako rozpouštění kortesů¹¹, vypisuje nové volby a také může vyhlásit referendum. Nicméně celková aktivita závisí na schválení ministrů, či předsedy vlády. Veškerá panovnická moc je zakotvena v ústavě jako i princip následnictví. Z toho nám tedy vyplývá, že konkrétní moc panovníka a jeho osoba, se tedy odvozuje legitimitou. Král je tedy formálně hlavou moci výkonné a zaštiťuje tak státní moc. Nicméně ta skutečná výkonná moc je svěřena vládě, která funguje na principu kolektivní odpovědnosti¹². Jedním z důležitých a zajímavých aspektů je zde pak princip konstruktivního vyjádření nedůvěry. V praxi se používá tak, že vyslovení nedůvěry vládě lze uskutečnit pouze a jedině v tom případě, pokud je již vytvořen souhlas s návrhem na nového premiéra. Je to spíše stabilizační aspekt. Za nejvyšší poradní orgán vlády se pokládá Státní rada (Ascención 2010: 4–7).

⁹Fiskální federalismus je ekonomický nástroj, kterým lze nastavit velikost veřejného sektoru a fiskální disciplíny. Podstatou fungování fiskálního federalismu je finanční odpovědnost jednotlivých státních institucí uvnitř federace nebo regionálního státu (Begg – Grimwade 1998: 22).

¹⁰Juan Carlos I. je od roku 1975 králem Španělska a pochází z rodu Bourbonů. Byl jmenován generálem Franciscem Francem, aby dál vládl absolutistickou mocí. Nicméně Juan Carlos I. započal éru demokratizace Španělska a dovedl ji do zdárného konce (Serrano 1995: 757).

¹¹Cortes generales je označení pro španělský dvoukomorový parlament (Dvořáková – Kunc 2009: 225).

¹²Je to stav, kdy jsou všichni členové vlády trestně odpovědní za konání jednoho z nich.

Moc zákonodárná je zde představena dvoukomorovým parlamentem, dále už jen kortesy, který tvoří Sněmovna poslanců *Congreso de Diputados*¹³ s výraznějšími pravomocemi než horní komora Senát neboli *Senado*. Důležité zde je, že právě Senát je volen oproti sněmovně poslancům většinovým způsobem, kde 51 poslanců z celkových 208 je delegována jednotlivými regiony¹⁴ (Kysela 2004: 279–280; Dvořáková – Kunc 2009: 225).

Ve Sněmovně působí politické kluby z jednotlivých politických stran a jeden smíšený klub, který je převážně zastoupen poslanci z různých regionů, ti zastupují až sedm volebních kandidátek jednotlivých politických stran a to bez ohledu na výsledky voleb. V Senátu však právě zástupci jednotlivých autonomních oblastí právem utvářet kluby nedisponují. To do jisté míry brání jednotlivým regionům při přenášení jejich specifik na celostátní úroveň (Colomer 1996: 181–185; Dvořáková – Kunc 2009: 226).

Poslední složka moci, tedy moc soudní, je ve Španělsku zaštitěna Nejvyšším soudem. Tato vrcholná instituce má pravomoci rozhodovat ve všem, mimo záležitosti, které se týkají ústavy. Právě Ústavní soud tedy řeší spory ústavní a má také právo rozhodovat ve sporech mezi státem a autonomními oblastmi nebo vně jich samotných (Colomer 1996: 205).

Důležitou součástí, která plní významnou funkci z hlediska fungování jednotlivých regionů, je místní správa a samospráva. Španělsko je územně členěno na obce, provincie a autonomní oblasti. Tyto celky mají správu zabezpečenou orgány zvolenými k tomuto účelu a všech sedmnáct regionů má právní subjektivitu. Důležité však je, že právě tyto autonomní oblasti se rozlišují na tzv. historické regiony, a to Baskicko, Katalánsko a Galicie a specifickým způsobem se k nim řadí i Andalusie, zbylé regiony jsou pak tedy nehistorické. Právě tyto regiony měly už v minulosti jiné postavení oproti ostatním regionům a

¹³Congreso de Diputados je Dolní komora, která je volena proporčním způsobem, v přímých volbách a na období čtyř let (Dvořáková – Kunc 2009: 225).

¹⁴Tomuto ustanovení předcházely mnohé spory a to z důvodu, že regiony se domáhaly svých práv. Nicméně jejich požadavky dosahovaly, až federativní úrovně. To bylo zamítnuto a senátu byly dány menší pravomoci a významnou úlohu zastává pouze při přijímání ústavních dodatků (Dvořáková – Kunc 2009: 224–225).

jistou míru autonomie. K těmto regionům se přidala ještě Andalusie¹⁵ a tak tyto čtyři regiony mohou pořádat volby separátně a jejich vlády a parlamenty mají rozsáhlé pravomoci v různých oblastech (Dvořáková – Kunc 2009: 226; Swenden 2006: 63–66; Colomer 1996: 200).

U zbývajících třinácti autonomních oblastí byly původně pravomoci poněkud menší, například v případě voleb, kdy probíhaly společně s volbami do místních zastupitelstev¹⁶. Nicméně s procesem decentralizace a postupnou regionalizací se takřka všechny rozdíly vyrovnaly (Dvořáková – Kunc 2009: 226; Colomer 1996: 200).

2.2. Stranický systém Španělska

Z důvodu nastolení autoritářskému režimu, volná soutěž politických stran nebyla vždy samozřejmostí. V případě autoritářského režimu Francisca Franca¹⁷ ve Španělsku, po dobu jeho diktatury, byla možnost existence jen jediné politické strany známé pod názvem *Falanga*¹⁸, která tvořila jakýsi konglomerát tradicionalistů, fašistů, karlistů, falangistů a jiných neofašistických politických stran (Bachoudová 2008: 193).

Franko byl velký odpůrce komunistů, levice či liberálně smýšlejících osob, zastávajících práva nějakých národních menšin či kohokoli jiného. Nicméně zde byla určitá zvláštnost, která ho odlišovala. Byl silně katolicky věřící a využíval víru určitým způsobem jako politický nástroj, kterým upevňoval Španělsko prostřednictvím instituce *Opus Dei*¹⁹. Pro Franka existovalo pouze jedno jediné Španělsko komplexní se silným centrem. V tom případě jakákoli

¹⁵Andalusie jakožto nehistorický region využila nové ústavy a domohla se postavení stát se jedním z historických regionů a prostřednictvím referenda v roce 1980 toho dosáhla a stala se v pořadí třetím autonomním regionem Španělska (Díaz López 1981: 213).

¹⁶Zastupitelstvo v překladu do Španělštiny - Las diputaciones.

¹⁷Francisco Franco autoritářský vládce Španělska v letech 1935-1975 (Serrano 1995: 679).

¹⁸Jediná legální politická strana za vlády Francisca Franca, vyhlášena 19. 4. 1937 a celým názvem „*Falange Española Tradicionalista y de las Juntas de Ofensiva Nacional-Sindicalista*“ (Bachoudová 2008: 193).

¹⁹*Opus Dei*, v překladu *Boží dílo*, byla v průběhu autoritářského režimu jakási katolická instituce, která sdružovala všechny katolické kněze ve Španělsku a výraznou mírou spolupracovala s frankistickým režimem. Založena byla roku 1928 španělským knězem Josemaría Escrivá de Balaguerem (Dvořáková – Kunc: 214).

existence třeba regionálních stran nebyla z tohoto důvodu ani na moment myslitelná. To samozřejmě vytvářelo v různých částech Španělska, a hlavně tedy v Baskicku a Katalánsku, touhu po prosazeních svých nacionálně regionálních zájmů prostřednictvím ilegálních stran, které se v období diktatury vytvářely. Některé z nich po úspěšném procesu demokratizace dokonce aspirovaly na pozice regionálních politických stran Španělska.

2.3. Svaz demokratického středu - (UCD)

Ve Španělsku byl po procesu demokratizace vytvořen klasický systém pravice a levice. Klíčovou stranou, která započala vůbec stranický proces, byla Suarézova strana UCD. Tato strana byla již od samotného počátku spíše jakýmsi konglomerátem různých politických uskupení, než jednotnou stranou. Byla jakousi směsicí středu a pravicových stran. Vycházela tedy z velké míry z různých frakcí frankistického režimu. Tato strana měla představovat určitým způsobem tzv. *catch-all party*, a tedy být možností pro širokou škálu voličů bez nějakého přímého ideologického zaměření (Dvořáková – Kunc 2009: 239).

Její hlavní představitel, Adolfo Suárez, s ní dokázal vyhrát volby ve dvou po sobě jdoucích funkčních obdobích. Tato strana je hlavně spojována s přechodem k demokracii, protože byla první, která v prvních svobodných volbách²⁰ vyhrála. To co přivedlo tuto stranu k zániku, byla podle všeho nesourodost a nesjednocenost této politické strany. Významnou mírou se tato strana, a to ji nelze upřít, zasadila při formování ústavy a vůbec přispěla k udržení nějaké politické stability při přechodu k demokracii. Nicméně tlak regionálně nacionálních hnutí tuto stranu pomalu ale jistě rozkládal. Po dlouhém autoritářském režimu, který byl hluboko zakořeněný ve Španělech, byla zkrátka tato strana stále příliš pravicová a tedy nevhodná pro nově vznikající požadavky voličů (Tusell 2007: 108–122).

Formální existence této strany trvala až do roku 1983, nicméně s odchodem Suáreze v roce 1981 a následným rozkladem pod vedením Leopolda

²⁰První svobodné volby se konaly 15. června 1977 a UCD zvítězila 34,7 % (Serrano 1995: 761).

Calva Soltela byly poslední tečkou za fungováním této strany volby roku 1982, kdy UCD získala pouhých 7,1 % a tím tedy de facto ukončila svou aktivní politiku. Posledním pokusem o transformaci alespoň části této strany byl Suárezův pokus vytvořit stranu CDS a tím tedy upustit od čistě středopravicového směru. Demokratické hodnoty a pokrok měly být hlavní výsadou této strany. Avšak tato strana nalákala pouze voliče rozpadlé UCD. Významný pokles zaznamenala tato strana roku 1989 a v 90. letech zcela zmizela z politického dění, stejně tak jako její předchůdce UCD (Dvořáková – Kunc 2009: 238–239; Colomer 1996: 174–175).

2.4. Španělská dělnická socialistická strana - (PSOE)

Historický význam této straně nelze upřít. Zformovala se již na konci 19. století a od samotného počátku zastřešovala zejména pracující třídu z průmyslových či zemědělských oblastí jako například Andalusii. S příchodem Druhé republiky²¹ bylo legální působení této strany zakázáno a za frankistického režimu působila tato strana a některé její frakce ilegálně, jako například v Andalusii, Asturii a Baskicku. To v 60. letech umožnilo právě regionálně nacionálním hnutím rozmach. Nicméně de facto tato strana neexistovala a de iure bojovala za rozpad frankistického režimu všemi možnými způsoby. Pořádala dokonce i různé sjezdy v exilu a v 70. letech byl oficiálně zvolen jako předseda této strany Felipe Gonzáles. S tímto politikem směřovala tato strana doleva, a dokonce se v roce 1976 profilovala jako marxistická a dožadovala se tak navrácení suverenity lidu (Dvořáková – Kunc 2009: 234 – 235; PSOE).

V prvních svobodných volbách v roce 1977 byla tato strana druhou, s největším počtem hlasů hned po UCD a vytvořila s ní koalici. Výraznou mírou tedy přispěla i k samotnému formování ústavy a v následujících volbách 1979 si udržela své druhé místo a dokonce vypustila své ideologické přesvědčení a stala se tak více voličsky otevřenou. Na začátku let 80. se PSOE stala již vůdčí politickou stranou Španělska, která nabízela a nabízí svým voličům sociální

²¹Druhá republika se datuje od roku 1931, její konec přišel s rokem 1936 a příchodem Občanské války ve Španělsku (Serrano: 1995: 699).

svobody a zabezpečení a jako taková je jednou ze dvou politických stran, střídajících se u moci dodnes (Hladká 2006: 108–118).

2.5. Lidová strana - (PP)

Tato politická strana je v současnosti na politické scéně Španělska protiváhou PSOE. Historicky je významná z toho důvodu, že pod názvem Lidová aliance/AP byla první po-frankistickou stranou, která se ustanovila, aby mohla jít do prvních voleb. Nevýhoda, která je připisována právě neúspěchu AP, byla určitě skutečnost, že právě tato strana byla složená z předních osobností²² frankistického režimu. Byla striktně proti legalizaci komunistické strany a její program zakládal na udržení národní jednoty, zákonů, pořádku a hlavně křesťanské morálky a také minimální autonomie historickým regionům (Dvořáková – Kunc 2009: 236). To jasně poukazuje na odkaz frankistického Španělska. Díky těmto zmíněným aspektům se neprofilovala v daném období jako voličsky schůdnou pro nové demokratické Španělsko. Dokázala vyhrát první volby po smrti Franka, nicméně v roce 1979, kdy proběhly první volby od vytvoření nové ústavy právě fakt, že je AP natolik spjata s minulým režimem, tuto stranu připravil o politickou moc. Fraga, jakožto hlavní představitel této strany, se stáhl do ústraní a zabýval se politikou pouze na regionální úrovni v Galicii (Colomer 1996: 174–185; Tusell 2007: 122–136).

Odchodem Fragy a transformací této strany k více smýšlející pro Španělsko, se upustilo od spojování s bývalým frankistickým režimem a od roku 1993 můžeme říct, že právě PP společně s PSOE utváří politiku Španělska a střídají se zde u moci. Někdy je tato strana kritizována za její přehnaný španělský nacionalismus, který je právě trnem v oku regionálním stranám (Dvořáková – Kunc 2009: 236).

²²Za zakladatele AP lze považovat Manuela Fragu Iribarne, Gonzalo Fernández de la Mora, Laureano López Rodó (Dvořáková – Kunc 2009: 236).

2.6.1. Regionální a nacionálně politické strany

S procesem demokratizace, a tedy přechodem od diktatury k svobodě, přišla možnost nejen pro velké politické strany zastřešující zájmy celého Španělska, ale také do jisté míry volné pole působnosti k projevu různých regionálních, nacionálních a vůbec všech takto zaměřených hnutí nebo politických stran.

Sama o sobě je problematika regionálně-nacionálních hnutí obsáhlý fenomén a pro tuto práci je důležité vymezit, jak celý tento proces postupoval v mnou vybraných regionech. Jelikož je Španělsko poměrně velkým státem, který se skládá z jednotlivých regionů, je logické, že v každém regionu se setkáme s několika regionálními stranami. Problémem španělské regionální politiky je však to, že i přes velké množství regionů nenalezneme takovou regionální stranu, která by dokázala konkurovat *catch-all parties* jakými jsou PP nebo námi již zmíněná PSOE (Dvořáková – Kunc 2009: 239–240).

Dalším problémem, skrývajícím se pod nacionálně-regionální problematikou, je že dlouhodobé potlačování práv jednotlivých regionů zakořenilo v mnohých touhu po uskutečnění svých zájmů v praxi a do jisté míry v případě Katalánska a Baskicka až o separaci těchto regionů. Kvůli svému historickému vývoji se právě tyto regiony domáhaly prostřednictvím různých nacionálních hnutí svých práv. To napomohlo vybudovat celkem pevné základy pro vznik nacionálně-regionálních stran jak v Baskicku, tak také Katalánsku nebo také v Andalusii.

Třetím aspektem regionálních stran byla a stále je problematika nacionalismu, kdy nacionalistické zájmy v mnohých případech překročily únosnou míru v jednotlivých regionech a mnohdy teroristickými akcemi, se tak snažily prosadit požadavky regionů, jako v případě Baskicka prostřednictvím organizace ETA²³.

²³ETA (Euskadi Ta Askatasuna), je teroristická organizace, která vznikla roku 1959. Podílela se významně na boji proti diktatuře. Po přechodu k demokracii však tato organizace nezanechala svého

V této rovině je důležité uvažovat nad tím, kde je daná míra, kde už regionální zájmy přecházejí k zájmům nacionálním a kde se tedy více než zájem onoho regionu upřednostňuje zájem určité skupiny, která prosazuje své nacionální zájmy. Tyto agresivní projevy jsou však spíše kontraproduktivními, než aby napomohly řešit problematiku daného regionu a formálním způsobem tak participovat na polickém dění Španělska (Strmiska 1999: 14–21).

Tyto všechny aspekty přispívají značnou mírou k tvorbě regionálních stran, jejichž prostřednictvím se dané regiony snaží prosadit své nacionální zájmy. Geografické rozložení na území Španělska se může zdát kompaktním, nicméně regiony se chovají jako samostatně fungující a heterogenní jednotky, upřednostňující zájem právě svého regionu. Dále se budu zabývat jednotlivými stranickými systémy čtyř historických regionů Španělska.

2.6.2. Stranický systém Andalusie

Politika Andalusie se liší od ostatních historických regionů tím, že zde najdeme pouze jednu jedinou regionální stranu. Podstatné je, že právě Andalusie byla v historii základnou pro vytvoření známé a mocné PSOE a tedy původní strana, Andaluská socialistická strana/PSA, se stala pouze korelátem této velké strany a záhy zmizela úplně, když se v roce 1984 přejmenovala na Andaluskou stranu/PA. Samotná strana se nijak výrazně neprofilovala a působila pouze v rámci svého regionu. Stále velký vliv PSOE, který je v tomto regionu patrný již dlouho, napomohl spolu s PA vyprofilovat stranický systém Andalusie (Funcia 1986; El País 1979).

Velký region, kterým Andalusie bezpochyby je, však podléhal a podléhá do velké míry filiálkám PSOE a PP. Nicméně právě v 90. letech při tvorbě regionů zde byla možnost o větší prosazení svých regionálních zájmů. Ani v tento moment však nedokázala prosadit svoji moc v tak velkém regionu jako je Andalusie a tahounem regionální politiky se stala PSOE, která je i v současnosti stranou s největší podporou v tomto regionu (Strmiska 2005: 62–63).

působení a různými ataky se nadále profiluje jako teroristická organizace, která prosazuje hlavně národní zájmy Basků (Petráš 2012: 217).

2.6.3. Stranický systém Galicie

Regionální stranický systém Galicie se vyznačuje dominancí strany, která je regionální odnoží celostátní strany. Převaha odnože regionální strany je zde významná, na rozdíl od Andalusie, kde je hlavním tahounem voleb strana celostátní. Stranický systém Galicie je od voleb v roce 1993 celkem neměnný a strana, která je takto významná v tomto regionu, je Lidová strana Galicie/PPG. Od prvních regionálních voleb v Galicii roku 1981 měla převahu pravice nad levicí, a to se opakovalo i v následujících volbách, kde opět PSOE ztratila na úkor Galicijské koalice/CG. To se významně odrazilo ve volbách v roce 1989, kdy PPG získala těsnou parlamentní většinu a hned za ní se umístila levicová PSOE. Tato výrazná výhra se v těchto letech také přisuzuje přistoupením Manuela Fragy²⁴ z celostátní politiky do politiky regionální a to přímo do PPG (Galán 1985; Strmiska 2005: 63–66).

Nicméně tedy existence PPG od roku 1993 jako hlavní politické strany v Galicii se stala evidentní. Přes různé politické expanze od sociálně vyprofilované BNPG až přes různé socialisticky až komunisticky laděné politické strany, však PPG neztratila na své významnosti. Heterogenita této strany tedy jen přispěla k jejímu vítězství, neprofilovala se tak jako v Baskicku do striktně nacionální strany a ani se za každou cenu nechtěla stát odnoží jedné z celostátních politických stran. Nicméně na politickém spektru bychom tuto stranu, významnou pro region Galicie, zařadili do levého středu a tím ji tedy nasměrovali k voličům historické PSOE (Strmiska 2005: 63–66; Conde-Muruais 1980).

2.6.4. Stranický systém Katalánska

Politické strany v Katalánsku se vyznačují svou regionální významností. V případě Katalánska zde můžeme mluvit o naprostém vypuštění celostátních politických stran, které ustupují právě stranám regionálním. Tato výrazná

²⁴Manuel Fraga (1922–2012) byl významným politikem který stál u založení AP, která se později transformovala do současné PP (Dvořáková – Kunc 2009: 236).

vyhraněnost vychází z historického pojetí tohoto regionu a tedy z toho, že zájmy regionu jsou zde upřednostněny nad zájmy celého Španělska.

Hlavní politickou stranou tohoto regionu byla a je Konvergence a jednota/CiU. Tato strana získávala podporu ve volbách a drží si své hlavní postavení v Katalánsku i v současnosti. Významným aspektem katalánského stranického systému je také četnost politických aliancí, které se dostávaly do regionálního parlamentu Katalánska od roku 1984. Hlavními póly politického spektra katalánského stranického systému tedy byla již zmíněná středopravicová CiU a naproti ní Sociální strana Katalánska/PSC. Tato strana je do značné míry srovnatelná s PSOE. Nicméně ani moc PSOE neovlivnila významné postavení CiU a tedy neohrozila její postavení a CiU je tedy nejsilnější stranou Katalánska, která vyhrává volby každým rokem a je to tak právě ona, která je hlavním politickým aktérem celé Katalánské otázky (Colomer 1998: 48; Strmiska 2005: 55–58).

2.6.5. Stranický systém Baskicka

Z těchto čtyř regionů je právě ten baskický nejzajímavějším stranickým systémem. Politika Baskicka je ukotvena na silné touze o prosazení svých nacionálně-regionálních zájmů. Z hlediska stranického uspořádání je zde důležitá existence právě Baskické národní strany, PNV. Zároveň nejsilnější strany a nepřetržitě vládoucí. Vedle ní se vyprofilovala baskická odnož PSOE, tedy Baskická socialistická strana/PSE, pak Baskická solidarita/EA, Levice Baskicka/EE, která v průběhu 90. let zanikla, Lidová jednota/HB a Jednota Batasuna (Strmiska 2005: 48–49).

Z tohoto vyplývá, že baskický stranický systém je tvořen několika baskickými politickými stranami, kde vůdčí postavení má strana PNV a to právě ze tří důvodů. V první řadě je zde výrazné etnicko-politické odlišení. Proto pro jakoukoli stranu působící na politickém poli Baskicka je důležité zařazení se k nacionálním zájmům tohoto regionu a tedy upřednostnění těchto zájmů před ideologií dané strany. Právě PNV se podařilo umístit se do středu politického

spektra a tak se tedy neprofilovat ani do jedné strany, ale zastávat zájmy Basků. Třetím aspektem byla silná základna PNV, ta se stala zastřešující stranou všech nacionálních politických stran Baskicka a tak se díky svému postavení nemusela obávat ztráty svých voličů. Jako o jediné protiváze PNV v Baskicku můžeme hovořit o PSE, která jako jediná zastávala spíše celostátní zájmy nad zájmy tohoto regionu, nicméně díky specifčnosti Baskicka neměla šanci na celkový úspěch (El País 1985).

Důležitou otázkou, která je nespornou součástí baskického stranického systému, je existence radikálního nacionalismu, využívajícího teroristické nástroje. V souvislosti s tímto mluvíme o již zmíněné straně Batasuna. Právě tato strana je do značné míry spojována s teroristickou organizací ETA. Po novelizaci zákona o politických stranách byla Batasuna vyloučena a zakázána, nicméně se přetransformovala do jiné a nadále spolupracovala s ETA, podporovala ji různými prostředky. Skrze tuto teroristickou organizaci se Baskicko snaží o svou separaci, nicméně v tomto případě už nemluvíme o snaze politické, ale snaze ilegální a hlavně teroristické (Strmiska 2005: 48–51; Dvořáková – Kunc 2009: 240).

3. Od nacionalismu přes centralizovaný stát až k regionalismu

3.1. Historicko politické kořeny španělského regionalismu

Z politologického hlediska je španělský regionalismus otázkou až druhé poloviny 20. století, nicméně tato země je konglomerátem autonomních oblastí a každá z nich má svůj odlišný historický vývoj a původ. Jestliže chceme mluvit o regionalismu jako takovém, je třeba se zaměřit na období demokratizace, avšak abychom mohli pochopit komplexněji otázku institucionalizace španělských regionů, je nezbytnou součástí znalost jak pozadí vývoje v jednotlivých etapách španělské historie, tak současně také vývoj v jednotlivých oblastech Španělska a to právě z důvodu velké diverzity tohoto na první pohled kompaktního území.

Je třeba také zmínit, že právě Španělsko bylo jedno z tzv. prvních velkých impérií a už od 11. století bylo jedním z významných aktérů mezinárodního

systemu. I když vliv této imperiální říše byl obrovský a skýtal mnoho národnostních rozdílů a etnik, je zajímavé, že právě Španělsko, bylo až do roku 1936²⁵ jednou ze zemí, kde nacionalismus,²⁶ nebyl tak významný, jako u jiných evropských států (Payne 1991: 379).

Zásadním milníkem v dějinách Španělského království bylo spojení Aragonského a Kastilského království sňatkem Isabely Kastilské s Ferdinandem Aragonským roku 1479, který tak Pyrenejský poloostrov spojil a do značné míry unifikoval. Proces, který sjednotil toto území, byl však plně završen až roku 1515 a to začleněním Navary do Španělského království. Fakticky tak, ale různé instituce jako třeba soud a jiné kulturní odlišnosti, zůstaly odděleny až do 18. století. Ekonomický sektor spolu se správní složkou se unifikovaly až na konci století 19. (Díaz-López 1981: 193).

Právě díky tomuto, regionální pnutí a nacionální rozepře mezi jednotlivými územími nebyly tak velké, jednak z důvodu své teritoriální nezávislosti a také díky konfederalnímu uspořádání, za kterého nebyly vytvořeny plně centralizované instituce. Jednotné a ucelené zde bylo jen náboženství, které sehrálo ve všech etapách španělských dějin velkou roli. Katolicismus byl jedním ze spojnic jednotného Španělska už od středověku. Do značné míry bylo právě náboženství využíváno za Frankova režimu a podstatnou složkou španělské společnosti je dodnes. Díky tomu, že je Španělsko poněkud odděleno od Evropy svou polohou, bylo po 1. světové válce orientováno spíše na své vnitřní záležitosti a nejen poloha, ale i vnitřně politické uspořádání značně izolovalo Španělsko až do 80. let 20. století a můžeme říct, že až vstupem do ES v roce

²⁵Od roku 1936 – 1939 proběhla ve Španělsku občanská válka, po které se moci chopil Francisco Franco a nastolil zde pravicově autoritářský a velmi centristicky orientovaný režim, na dlouhých 36 let.

²⁶Nacionalismus je stejně tak jako regionalismus velice široce uchopitelný fenomén, tedy existuje mnoho autorů s různými definicemi, nelze ho zasadit do určité jedné konkrétní doby, protože ho lze najít v mnoha obdobích historie. V nacionalismu udává celkový směr této doktríny hned několik aspektů. Jsou jimi rasa, jazyk, kultura a také třeba náboženství. Nicméně jako taková byla doktrína nacionalismus, vymyšlena v Evropě na počátku 19. století a dle všech aspektů lze tvrdit, že se společnost dělí na národy a ty nemůžeme určit podle jistých charakteristik, ale to co můžeme určit je, že jediným legitimním typem vlády je vlastní národní vláda, protože ta vychází od lidí a ze sebeurčení národa samotného (Kedourie 2003: 100–107).

1986 se tento stát ocitl opět zpátky v Evropě a definitivně tak ukončil svou izolaci na Pyrenejském poloostrově (Payne 1991: 480).

3.2. Zrod nacionalismu a regionalismu v historických regionech

Jestliže se zaměříme na jednotlivé regiony zvlášť, uvidíme, do jaké míry se jejich regionální vývoj lišil. V podstatě můžeme říct, že až konec 19. století přinesl ten opravdový nacionalistický náboj do těchto regionů a do Španělska celkově. Ztrátou posledních španělských kolonií²⁷ roku 1898 přišlo toto impérium o své postavení a na řadu se dostalo soustředění se na své vnitřní problémy a zájmy. To přispělo značnou mírou k nacionalistickým tendencím a novému politickému uspořádání uvnitř státu. První pokusy o změnu politického systému přišly už v letech 1833 a vyústily roky 1873-74 k první ústavě Španělska a liberálně zaměřené 1. republice²⁸. Ta však netrvala dlouho, nicméně byla důležitou v tom směru, že se snažila o ustanovení modelu federace, kde hlavním motivem k vytvoření tohoto státního zřízení byla jednotlivá regionální diverzita. (Smith – Mar-Molinero 1996: 2–3; Payne 1991: 484).

Původ nacionalismu a regionálního cítění byl v jednotlivých regionech rozdílný. Představa Andalusie jako regionu nebo nějaké oblasti, která se začala sama definovat, jakožto konkrétní oblast Španělska, je spojen až s 19. stoletím. Odlišný vývoj této části země byl však započat už ve středověku. Právě Andalusie byla na dlouhou dobu územím, kde vliv arabského světa byl značný a až do roku 1492 a pádu Granady, posledního muslimského státu, se toto území distancovalo od zbytku Španělska. Tato spíše agrární oblast nepocítovala například oproti Katalánsku a později i Baskicku, žádnou potřebu o sebeurčení nebo prosazení svých práv, které by tuto oblast nějakým oficiálním způsobem odlišily od zbytku Španělska (González de Molina – Sevilla Guzmán 1987: 72–79; Payne 1991: 485). Právě příklad Katalánska, jakožto striktně vymezeného

²⁷Ztráta posledních španělských kolonií, byla výsledkem americko-španělské války roku 1898 a Španělské království přišlo tak o kolonie Kubu, Filipíny, Porto Rico (Chalupa 2010: 131).

²⁸Tato 1. republika trvala pouze necelý jeden rok a byla velice pro Katalánská, tím chci říct, že právě Katalánsko zde do značné míry přispělo k federalizaci Španělska svými politickými snahami (Payne 1991: 484).

regionu, byl zřejmý už od středověku, že začátku spíše než o domáhání se nějaké autonomie šlo o to, že se Katalánsko lišilo ekonomicky. Průmyslově se vyvíjelo kupředu a začalo jít tak svou vlastní cestou. Nejednalo se zde o zásah do politiky a šlo stejně tak jako u Baskicka v počátcích o obchod. Galicie, která se řadí také mezi historické regiony, měla úzké vztahy s Amerikou a obchod se díky tomu rozvíjel i zde (Payne 1971: 15–16; Keating 2000).

Důležitým milníkem ve všech těchto regionech byl konec 18. a průběh 19. století, kde větší či menší mírou, se začal projevoval nacionalismus v Evropských zemích a určitým způsobem i tehdejší model regionalismu v jednotlivých historických regionech. Katalánsko se stalo přední oblastí, která se začala nějak definovat vůči Španělsku konkrétním politickým směrem. Už zde je vidět, že pouze obchod a průmysl nebyly tím jediným, co Katalánsko považovalo za sektor, kde by mělo jít svou vlastní cestou. Avšak více než o konkrétní separaci od státu šlo o míru autonomie, které se domáhalo. Tomu napomohl politický tlak ve Španělsku, který se z této monarchie pokoušel udělat republiku více proliberální. I když se mnohé snahy prosadily, vcelku to nepřineslo regionům zásadní změnu. Můžeme říct, že období 1874–1923 bylo spíše jakýmsi upřednostňováním mocenských zájmů jednotlivé šlechty (Payne 1971: 17–21).

Katalánsko se tedy začalo aktivně podílet na politice a spolu s Baskickem tvořily nejsilnější ekonomické oblasti. Později se i Baskicko spolu s Katalánkem a Navarrou začalo politicky vymezovat. Baskicko se spíše drželo tradičního proudu a nebylo pro liberální prvky v politice. Právě spolu s Navarrou disponovaly větší mírou autonomie díky tzv. *fueros*, což byl systém, který zaručoval v této oblasti privilegia ve vnitřní správě (Moreno 1997: 65–66).

Konec 19. století tedy vzbudil vlnu nacionalistických a někdy až separatistických tendencí. Nepodařilo se naplnit a modernizovat Španělsko v tom pravém liberálním pojetí a také díky roku 1898, který ekonomicky zasáhl celé území, se snahy o centralizaci Španělska setkaly s odporem Katalánska, Baskicka a Galicie ještě více. To, co spojovalo tyto historické regiony, mimo Andalusii, byla vyhraněnost vůči Španělsku a hlavně vůči kastilskému Španělsku. Samotné

regiony byly definovány svou vlastní kulturou a hlavně svým vlastním jazykem, byly průmyslově schopné, až na Andalusii, která byla agrární oblastí. Jednotlivé odlišnosti vyústily až v politickou angažovanost. Baskicko se však více než politikou, vyznačovalo odlišností původu a dávalo velký důraz na odlišnost své rasy od zbytku Španělska. Baskem jste se nemohl stát v průběhu života tak, jako třeba Kataláncem, Baskem jste se musel narodit (Moreno 1997: 66; Payne 1991: 485).

V Andalusii se za hlavního představitele, který vymezil tento region jakožto nějakou lišící se oblast od zbytku Španělska, považuje Blas Infante. Jeho liberální kroky až na začátku 19. století byly Katalánkem a Baskickem viděny spíše skepticky, nicméně s rostoucí angažovaností v politice prostřednictvím baskické PNV, založenou hlavním představitelem baskického nacionalismu Sabinem Arana Goirou a katalánské Lligy²⁹, byla Andalusie také podpořena. Blas Infante, se také značnou mírou podílel na tomto regionálním sebeurčení. Otázka nacionalismu potažmo regionalismu nebyla v Andalusii tak masovou záležitostí jako například v Baskicku. Katalánsko bylo více otevřené i do Evropy, oproti tomu Galicie, kde byly nacionalistické tendence nejslabší, se soustředila plně na sebe a nepůsobila tak vyhraněným postojem vůči Madridu (González de Molina – Sevilla Guzmán 1987: 81–84; Keating 2000).

Celý tento proces, kdy se regiony snažily dosáhnout nějaké míry autonomie na Španělsku, ukončila občanská válka. Byla vyústěním 2. republiky, za které se Katalánsko snažilo vyhlásit nezávislost. To se ovšem nesetkalo úplně tak s vřelým přijetím jak se čekalo a Katalánsko, tak alespoň získalo autonomní statut roku 1931. O rok dříve se právě v tomto regionu uskutečnilo referendum, které mělo rozhodnout o úplné separaci od zbytku Španělska. Účastnilo se ho přes 70 % oprávněných voličů, kteří rozhodli 99,49 % hlasy o odtržení Katalánska (Payne 1971: 40, Soto 2006). Další vlna autonomie přišla roku 1936, kdy se tento statut rozšířil i na regiony Baskicko a Galicii. Andalusie v tomto

²⁹*Lliga Regionalista* – Regionalistická liga, byla katalánská strana, kterou založili Enrico Prato de la Riba. Tato strana byla spíše umírněnou, prosazovala své autonomistické zájmy a nechovala se tak radikálně jako například Baskická PNV (Enrích 1998: 399–402).

směřovala svou cestou a nepocit'ovala separatistické tendence tak, jako historické regiony. Nebyla to ani tak politika, jako spíš obyčejní lidé, kteří utvářeli ucelený obraz tohoto regionu (González de Molina – Sevilla Guzmán 1987: 92–94; Payne 1991: 484–487).

Jeden z posledních kroků, který ukončil fungování 2. republiky, bylo i nepovedené funkční období premiéra Casarese Quiroga, který stál v čele Autonomní galicijské republikánské organizace/ORGA. Tato politická strana přispěla k autonomnímu statutu Galicie, ale to co zajistila mnohem více, byl konečný rozklad³⁰ tehdejšího systému. Všechny tyto regionální snahy byly záhy ukončeny následnou občanskou válkou³¹, která skončila vítězstvím Francisca Franca a ten tak toto území centralizoval. Autonomní postavení těchto regionů bylo obnoveno až po ukončení autoritářského režimu a bylo výsledkem transformace Španělska v demokracii a to až v druhé polovině 70. let (Payne 1971: 45).

3.3. Struktura a vývoj Frankistického režimu na pozadí vývoje regionů

Konec občanské války a její výsledek, vynesl do čela Španělska generála Francisca Franca. Výsledek občanské války byl velkým zklamáním pro ty, kteří si představovali nové, liberálnější a moderní Španělsko, více otevřené do Evropy a plné změn. Tento proces se však neuskutečnil a s nástupem Franca se tato země unifikovala a centralizovala. Autonomní oblasti, které tak získaly svá mimořádná postavení a privilegia je ztratily a musely tak zůstat integrální součástí španělského království, bez nároku na nějaké formální odlišnosti (Lecours 2007: 69–70).

³⁰Politika Druhé republiky byla jakýmsi vyústěním předchozího režimu, byla zde vyloučena značná většina veřejnosti a ta se vůbec nemohla k politice vyjadřovat. Toto velmi tuhé politické uspořádání přineslo řadu konfliktů, které vyústily až k úplnému rozkladu systému a občanské válce (Dvořáková – Kunc 2009: 212–213).

³¹Občanská válka ve Španělsku trvala od roku 1936–1939. Lze v tomto konfliktu hledat velké množství různých sporů. Fakticky vznikla díky neúspěšné 2. republice. Její dopad byl však více než politický, tak hlavně společenský. Rozdělna španělskou společnost ne na dvě proti sobě stojící poloviny, ale na několik skupin, domáhajících se svých práv. Jednou z nejvíce profilovaných skupin zde byl baskický národ, který zde sehrál významnou roli prostřednictvím radikálního baskického nacionalismu, tvrdě zaměřenému proti jakékoli centralizaci španělského státu. Tato válka skončila potlačením nacionálních tendencí a vítězstvím Francisca Franca (Payne 1971: 46–48; Beevor 2004).

Frankův režim lze rozdělit na dvě období, a to na první, represivní, po konci občanské války zhruba do 60. let 20. století, kdy se zde dá hovořit o totalitním režimu až s fašistickými rysy a druhé období, po roce 1957, kdy je možno definovat existenci autoritářského režimu na území Španělska, až do smrti Franka roku 1975. To, co je ale viditelné a neopomenutelně semknuté s frankistickým režimem, je odpor ke komunismu a k separatismu, nebo nějakému dělení Španělska. Samotnou občanskou válku ve Španělsku Franco přirovnával k boji proti komunismu, již zde je tedy vidět silné antikomunistické cítění (Ženíšek 2006: 97–98; Moreno 1997: 67).

Dalším typickým rysem tohoto režimu vedle odporu ke komunismu a separatismu byla církev, jakožto nedílná součást Španělska. Nelze chápat církev jako vyloženě nástroj Frankovy diktatury, protože sekularizace obyvatelstva je zde patrná už z historie, nicméně lze tvrdit, že v době Frankovy diktatury byla církev nedílnou součástí tohoto režimu a dá se říci, že do jisté míry i složkou moci, o kterou se celý systém částečně opíral a samotná církev tak ulehčila v mnoha situacích Frankovi jeho režim více upevnit mezi obyvatelstvem. Z toho tedy vyplývá, že církev v tomto období měla dvojí postavení, na jedné straně byla nástrojem diktatury, ať už ze své iniciativy nebo vyvolením samotného Franka, kde díky tomu, že se prohlásil za regenta, se pomocí katolicismu stavil do pozice zachránce tradičního Španělska a spolu s tím, měl tedy i zachovávat to jedinečné Španělsko, jednotné a historické. Je tedy zřejmé, že Franko a katolická církev, tvořili konglomerát více iniciovaný ze strany diktátora, ovšem výhody a zápory tohoto spojení byly jak vnitropoliticky, tak mezinárodně spíše na úkor Franka než církve³². Právě tato fanatická neústupnost z jednotného kastilského Španělska byla klíčovým faktorem pro vzednutí vlny separatismu a proti-autoritářského smýšlení. Tento koncept jednotného národa a snaha o potlačení jakékoli kulturní, etnické či jazykové odlišnosti v jednotlivých regionech, byl

³²Zvláštní postavení katolické církve v případě tohoto nedemokratického režimu bylo zkoumáno mnoha autory. V podstatě jde o to, že se zde jednalo o utlačování lidských práv v případě autoritářského režimu, na druhé straně právě posedlost Franka antikomunismem byla do velké míry brána církví jako pozitivum, které tak bránilo rozšiřování a priori ateistického režimu, tedy komunismu. Díky době ve které se celé toto konfliktní období odehrávalo, je jasné, že právě Studená válka, byla větší hrozbou pro celý svět, než frankistický režim (Ženíšek 2006: 100).

předpokladem pro nepokoje a také výchozím bodem pro utváření nejrůznějších hnutí a politických stran (Bachoudová 2008; Moreno 1997: 67–68).

Jestliže zde mluvíme o existenci nedemokratického režimu, kterým tento režim bezpochyby byl, je tedy nutné si uvědomit, že reálné fungování politických stran uvnitř tohoto systému nebylo možné. Právě proto vznikala nejrůznější politická uskupení, bojující za rozklad tohoto režimu v exilu. Kvůli nastolení autoritářského režimu bylo fakticky zrušeno autonomní postavení regionů Baskicka, Katalánska a Galicie, kterého dosáhly tyto regiony před začátkem občanské války. Nicméně zvyky, kultura a jazyk, či rasa v případě Basků, byly pro tyto regiony natolik odlišnými a silnými faktory, které je tak vymezovaly od zbytku Španělska. Jejich nacionální odlišnost nemohla být zcela potlačena. Franko si uvědomoval toto nebezpečí a tvrdě jednal proti sebemenším odlišnostem všemi dostupnými silami. Postoupil dokonce až k tomu, že zrušil všechny politické strany, které by mohly určitým způsobem ohrožovat jednotu Španělska a v počátcích tohoto režimu ponechal existenci pouze jediné politické strany, známé pod názvem Falanga (Payne 1971: 49–50; Medrano 1988: 873–874; Ženíšek 2006: 98).

Falangistická strana nebyla výdobytkem Frankova režimu a její vznik je spojen s obdobím 2. republiky. Nicméně i tuto stranu nechal de facto splynout s národním hnutím, známém pod názvem *Movimiento*³³, právě z přesvědčení, že absence politických stran povede ještě lépe k fungování jednotného Španělska. Ve 40. letech bylo evidentní, že regiony budou muset ustoupit tomuto represivnímu režimu. V případě Katalánska bylo zakázáno užívání katalánského jazyka, nicméně se stále větší prosperitou průmyslu v této oblasti, docházelo k imigraci obyvatelstva z různých částí Španělska, to vedlo k nárůstu katalánského národa. Dále pak v Baskicku lze mluvit o tehdejší ekonomické prosperitě ještě více, protože právě tato oblast byla z celého Španělska tou nejproduktivnější. Díky tomuto progresu v 50. letech se regiony postupně

³³Národní hnutí – *Movimiento*, bylo organizací, která sdružovala všechny povolené organizace v zemi. Její vznik je datován do roku 1937 a tedy ještě do období před nastolením Frankistického režimu (Chalupa 2010: 153).

domáhaly určitých ústupků³⁴ ze stran vlády a tyto regionální aktivity napomohly do značné míry i Galicii zpět po touze ke svému regionálnímu sebeurčení (Payne 1971: 49–50).

Nejen tato ekonomická prosperita, ale i liberalizace v oblasti náboženství, i když menšími kroky, se tento systém snažila oslabit. A regiony jako Katalánsko a Baskicko tak začaly aktivní boj proti tomuto režimu, a to hned z několika důvodů. Domáhaly se o navrácení svých práv, kterých dosáhly před občanskou válkou a sdílely silný odpor k instauraci³⁵ monarchie, kterou sám Franco nechal znovu oživit prostřednictvím Zákona o nástupnictví. Tímto zákonem z roku 1947 vytvořil z autoritářského režimu monarchii a po dlouhých jednáních předurčil následníka trůnu z Bourbonského rodu a to Juana Carlose, vnuka Alfonse XIII.³⁶ To ze Španělska opět vytvořilo monarchii a generál Franco se tak prohlásil za jediného legitimního nositele moci ve státě až do své smrti (Dvořáková – Kunc 2009: 213–215; Serrano 1995: 749–751).

Za úspěch těchto regionů v období frankistického režimu se dá určitě považovat vytvoření exilové vlády Katalánska ve Francii a ústředí diplomacie v Mexico City, které tam měla i Galicie. Co však lze považovat za největší úspěch ze strany Katalánska, bylo určitě prosazení *Assemblea de Catalunya*, a tedy vytvoření Katalánského shromáždění na začátku 70. let. Baskicko také mělo svou exilovou vládu v Paříži, a to po celých 25 let, nedílnou součást tvořilo spolu s ostatními na fungování španělské republikánské exilové vlády v již zmíněném Mexico City. Od 60. let se Baskicko začalo profilovat více radikálně prostřednictvím teroristické organizace ETA, která se tak menšími či většími kroky pokoušela o konečný rozklad frankistického režimu (Payne 1971: 50; Moreno 1997: 68; Lecours 2007: 73–74).

³⁴V Katalánsku například jedním z takovýchto ústupků byla možnost výuky katalánštiny ve školách jednu hodinu denně, to byl velký krok vpřed v tomto regionu (Payne 1971: 49).

³⁵V tomto případě byl návrat monarchie do Španělska zcela účelovým politickým krokem samotného diktátora, který tento krok sám inicioval a také po svém vyložil. Nešlo o restauraci monarchie z iniciativy krále nebo jeho nástupce samotného, či jeho stoupenců, ale o využití této situace ze strany Franka. V tuto chvíli se tedy stal interpretem monarchie Franko a nikoli král.

³⁶Alfonso XIII., byl posledním legitimním králem Španělska, před ustanovením 2. Republiky a převratem Prima de Rivery. Jeho syn Juan de Borbón de Battenberg, otec nynějšího krále Španělska Juana Carlose I. Tak byl vlastně obejit a nikdy se vlády nedočkal (Chalupa 2010: 136–138).

3.4. ETA jako nástroj baskické anti-frankistické politiky

Kořeny této teroristické organizace sahají do začátku 50. let, kdy se ve Španělsku tehdejší PNV pokoušela prostřednictvím exilové vlády bojovat proti frankistickému režimu. Toto pasivní jednání v 60. letech přešlo do rukou organizace ETA, která vznikla jako nástroj boje proti nesvobodě a více než o autonomní status, se Baskové snažili separovat od Španělska úplně (Lecours 2007: 75–76; Payne 1971: 50).

Bylo to hlavně kvůli nové mladé generaci, která zasadila baskické politice zcela jiný směr a domáhala se zpět svého jazyka, kultury a zvyků. Právě oni se snažili poukazovat na to, že jsou ta jiná rasa, která musí být striktně oddělena. Pro Franka a celou jeho vládu byla ETA značným nebezpečím. Jednou z nejznámějších úspěšně provedených teroristických akcí této organizace byla operace, při které byl zabit Carrero Blanco, což byl premiér tehdejší vlády. ETA deklarovala tento čin jako osvobozenecký, protože odstraněním Blanca, se narušila myšlenka kontinuity frankistického režimu prostřednictvím tohoto politika po Frankově smrti (Lecours 2007: 80; Moreno 1997: 69).

I když tato organizace byla a je organizací teroristickou, napomohla poměrně radikálním způsobem ke změně režimu. V průběhu let se ETA etablovala a její funkce byla výhradně teroristickou a hlavně proti-španělskou, ve smyslu jednotného uspořádání. V průběhu procesu demokratizace a v dobách vytváření nové španělské ústavy byla tato organizace aktivní a prostřednictvím atentátů, či jiných násilných akcí, tak dávala najevo nesouhlas baskického národa (Strmiska 2001: 35).

3.5. Konec Frankismu a přechod k demokracii

Všechny zmíněné snahy Baskicka, Katalánska a Galicie ukazují na zájem těchto regionů o transformaci systému frankistického Španělska. Když v roce 1975 zemřel Franko, bylo jasné, že je ten nejpříhodnější čas ke změně. Po smrti Carrera Blanca ho ve funkci premiéra vystřídal Carlos Arrias Navarra a ten tedy disponoval výkonnou mocí. Po smrti Franka vyvstala otázka, co bude dál a

jakým směrem se bude Španělsko orientovat. Díky zákonu o nástupnictví bylo zřetelné, že novou hlavou státu se stane Juan Carlos, otázkou však zůstávalo, jakým způsobem bude vládnout a jestli bude nadále udržovat frankismus ve Španělsku (Ženíšek 2006: 102–104).

Juan Carlos však rozhodl o celkové transformaci tohoto systému a to o přechodu k demokracii. Díky složení tehdejší vlády ze stále ještě frankisticky naladěných politiků, nebylo snadnou záležitostí prosadit tento model. Vystalo hned několik otázek, které bylo nezbytné vyřešit, jako například zda rozpustit vládu, zrušit Národní hnutí a vyměnit politiky. Tomu však stále bránila frankistická vláda, která nechtěla podpořit Juana Carlose v jeho krocích a v čele s Navarrou se pokoušela různými represemi zdržet tuto transformaci (Huntington 2008: 135).

Tyto změny společnost reflektovala z důvodu obavy o nové Španělsko různými stávkami a protesty. Juan Carlos se rozhodl odvolat Navarru a jít pozvolnou cestou k demokracii, ve které mu měl napomoci nově zvolený premiér Adolfo Suárez. To, co bylo důležitým milníkem celého přechodu, byla podpora obyvatel Španělska v referendu, kdy Juana Carlose spolu se Suárezovou vládou, podpořilo obyvatelstvo 94 % hlasů a tím tedy Španělsko de facto souhlasilo s procesem demokratizace, vymizením frankismu a pro samotného Juana Carlose bylo toto referendum projevem jakési důvěry prostřednictvím legitimacy lidu (Dvořáková – Kunc 2009: 220).

Za jeho vlády se podařilo mnohé. Bylo rozpuštěno Národní hnutí, nicméně Juan Carlos ponechal určitá práva jednotlivým politikům z tohoto uskupení. Díky tomu nepřišel o podporu těchto elit a mohl tak počítat s klidným přerodem tohoto systému. Zlegalizoval PCE z možné obavy před možností nějaké myšlenky v revoluci či její radikální transformace jako v případě baskické ETA a dovedl tak Španělsko k prvním svobodným volbám roku 1977 (Encarnación 2001/2: 36–37).

Tento přechod k demokracii tedy lze zařadit mezi pozvolné transformace. Nedemokratický režim díky smrti diktátora ztratil na své síle a ideologii a s novým nástupcem, v tomto případě Juanem Carlosem předem vybraným prostřednictvím Zákona o nástupnictví, se jednalo o situaci, kdy právě Adolfo Suárez pod dohledem nového krále přivedli španělskou monarchii k demokracii prostřednictvím kompromisu. Španělsko tedy mělo možnost se znovu po 36 letech rozhodnout, jakým směrem se vydá a začít se aktivně podílet na svých zájmech. Právě to do velké míry rozpoutalo vlnu regionální euforie a bylo jasné, že regiony i ty nehistorické budou mít příležitost o podílení se na této decentralizaci Španělska.

To, že se podařilo, aby celý tento proces byl úspěšným, je možné vidět právě na uspořádání prvních svobodných voleb a následným přijetím nové ústavy Španělského království v roce 1978 (Ženíšek 2006: 106–109; Encarnación 2001/2: 41; Moreno 1997: 69).

4. Procesem decentralizace až do 90. let

4.1. První svobodné volby a nová ústava

Španělsko bylo zaneprázdněno procesem demokratizace, který musel projít ještě několika fázemi pro jeho úplné dokončení. Z toho důvodu nechal premiér Suárez jako první bod uspořádat svobodné volby. On sám se jich účastnil s nově vytvořenou stranou UCD, která byla konglomerátem různě ideologicky zaměřených frakcí. To bylo na jednu stranu výhodou, protože právě tato středová nevyhraněnost potlačovala ideologické či jiné extrémny, kterých Španělé měli dost. To také poukázalo na úplný propad PCE, která působila příliš radikálním dojmem. Právě PSOE, které z historického hlediska nelze upřít její význam, skončila až na druhém místě právě z důvodu socialistické ideologie. Nicméně právě kvůli transformaci systému se začala stavět do méně radikální pozice, aby mohla být schůdnější stranou pro více občanů Španělska (Hladká 2006: 100).

Na prvním místě se tedy s 35 % hlasů umístila UCD, hned po ní na druhém místě PSOE s 29 % hlasů a za nimi až s velkým propadem PCE, která vystavěla svůj program až příliš radikálně a to v době, kdy Španělé pocítovali odpor k jakýmkoli striktně vyhraněným názorům, to zapříčinilo její propad v těchto volbách. Zbýlé frankistické jádro pod vedením Manuela Fragy, které kandidovalo prostřednictvím strany AP, skončilo s pouhými 8,3 % hlasy. Do parlamentu se dostalo celkem 6 stran celostátních a 2 regionální. Žádným překvapením nebylo, že právě těmito dvěma stranami byly Demokratická konvergence Katalánska/PDPC a baskická PNV. Jednoznačně zde můžeme vidět, že nový směr Španělska byl to, co se očekávalo a ani reforma frankistického státu, či jakákoli umírněná podoba tohoto autoritářského režimu nebyla vůbec myslitelnou. Voleb se účastnilo 80 % oprávněných voličů a výsledky byla nastolena demokracie, která už čekala jen na jedno, a to na novou ústavu, která by rozhodnutí těchto voleb a chod nového Španělska plně podepřela (Chalupa 2010: 172–173).

První svobodné volby byly vyřešeny a nezbývalo tedy nic jiného než pro tuto novou demokracii vytvořit i ústavu. To samozřejmě s sebou přineslo velké množství očekávání jak z řad obyčejných lidí, tak hlavně pro historické regiony Baskicko, Katalánsko a Galicie, pro které byl tento moment tím, na co čekaly po celou dobu trvání Frankovy diktatury. Otázkou nadále zůstávalo, zda Španělsko vykročí vstříc nové demokracii jako unitární stát s jediným centrem moci v Madridu, nebo zda se navrátí těmto bývalým regionům jejich autonomní statuty a díky tomu tak budou tyto tři regiony uznány jako historické národy a regiony, které se od koncepce jednotného Španělska odlišují (Moreno 1997: 69).

Hlavní problém nastal, jakmile mělo dojít k sepsání ústavy. Historické regiony jako Baskicko, Katalánsko a Galicie za žádnou cenu nechtěly připustit, že by se měly spokojit se stejným statutem jako ostatní regiony. Právě jejich minulost a autonomie, které dosáhly před frankistickým režimem, byla tím, co jejich touhu po dosažení obdobného statusu utvářelo. Tím, že se strany PNV spolu s PDPC ve volbách dostaly do poslanecké sněmovny, jejich podíl na

vyslovení se k ústavě byl možný a dokonce se i vidělo, že neústupnost Katalánska a Baskicka po dosažení autonomního statutu by mohla vést k úplnému krachu tohoto decentralizačního procesu. Vláda v čele se Suárezem, se tedy musela připravit i na tuto možnost, protože silící touhy po dosažení nějakého autonomního statutu se vzbudily i v ostatních regionech (Čepová 2002: 50–52).

Stěžejními problémy před sestavením ústavy bylo hlavně vypořádat se s konflikty mezi centrem a tzv. historickými regiony. Otázkou bylo, jakým způsobem oživit jejich autonomní statuty do této nově vytvořené demokracie a jakým způsobem do ústavy zakotvit jejich odlišnost danou identitou a právy, kterých se domáhaly z historického hlediska³⁷. Dalším stěžejním bodem bylo správné rozvrstvení jednotlivých administrativních orgánů, které by spravovaly toto velké území účinněji a hlavně komplexněji. Vyřešit se tedy muselo, jakým způsobem zkombinovat zájmy centra se zájmy historických regionů. Toto období se neobešlo bez několika separatistických útoků ETA či jiných radikálních politických projevů ze strany Katalánska. Galicie byla v tomto ohledu tou nejméně radikální a spíše můžeme říci, že se svezla na této vlně nacionalismu spolu s těmito dvěma regiony (Díaz-López 1981: 202; Tusell 2007: 136–150).

Suárez si byl vědom silného postavení těchto tří regionů, a proto bylo pro něj nejschůdnějším řešením začít celý tento proces řešit za pomoci nějakého orgánu. Proto zřídil Ministerstvo pro vztahy s regiony a do jeho čela dosadil andaluského politika Clavera Arévala, bývalého lídra AP a tehdejšího člena UCD. Právě tento orgán měl napomoci pozvolné decentralizaci Španělska a jeho cílem bylo dovést tyto regiony až do fáze pre-autonomního statutu³⁸. Vše se uskutečnilo na konci září 1977, kdy byl tento statut ustanoven až do doby, než se

³⁷Jako třeba v případě Baskicka a Navarry, kdy se Baskicko domáhalo Navarry jako integrální součásti tohoto regionu, právě prostřednictvím sdílených kompetencí v historii tzv. *fueros* (Moreno 1997: 72).

³⁸Období pre-autonomního statutu byla fáze, která svým způsobem přiznávala nárok na autonomní statut historickým regionům (Baskicko, Katalánsko, Galicie). Tento pre-autonomní statut neumožňoval historickým regionům de facto žádné kompetence, byl jakýmsi slibem a čekací lhůtou pro budoucí ustanovení autonomních statutu v těchto oblastech. V rámci tohoto statutu bylo tedy nezbytně nutné setrvat do doby, než bude zákon o autonomních statutech schválený parlamentem a stane se tedy plnoprávným zákonem, prostřednictvím kterého budou tyto historické regiony disponovat platnými autonomními statuty (Díaz-López 1981: 199).

v parlamentu nevyřeší jak dále postupovat s otázkou regionů, ta se týkala tří základních problémů. Prvním bylo, možnost začlenit různá jednání, prostřednictvím regionů a koordinovat funkce samospráv v oblasti všeobecné. Dále se mělo jednat o řízení správy jednotlivých regionů a jejich správních pravomocí, kde by stát tyto pravomoci přenesl na zástupce konkrétního regionu. Poslední otázka se týkala vztahů mezi historickými regiony, a to především vztahy s Katalánskem, kde se měla vyřešit míra svěřených kompetencí. Důležité však bylo uvědomit si, že tento statut byl pouze přechodným a provizorním před sepsáním ústavy. Tímto způsobem tak vláda de facto dokázala umlčet regiony, protože tento pre-autonomní statut, prostřednictvím kterého Baskicko mohlo vytvořit v lednu 1978 generální radu, i když její exilová vláda v Paříži stále existovala³⁹, byl jakýmsi slibem historickým regionům o možnosti uznání jejich plných autonomních statutů (Díaz-López 1981: 198–200).

4.2. Cesta historických regionů ke znovudobytí autonomního statusu prostřednictvím ústavy

Vytvořením pre-autonomních statutů už vládě nestálo nic v cestě a mohla se věnovat samotnému vytvoření nové španělské ústavy. Ta byla schválena 6. prosince 1978 prostřednictvím referenda, kde se 87,9 % občanů vyslovilo pro, 7,8 % proti a zbylých 32,9 % se k referendu nevyjádřilo. Španělsko bylo označeno za stát autonomních oblastí – *Estado de Comudidades Autónomas*. Z článku 2 ústavy vyplývá, že Španělsko je společností nedělitelnou, kde žijí všichni Španělé dohromady, ale zároveň je zde zakotveno právo jednotlivých španělských regionů na autonomii, která je tvořena jistou formou dohody. Tato dohoda preferovala okamžitý posun směrem k demokracii, a tedy okamžité řešení nejpalcivějších problémů s tím, že některé otázky a jejich řešení ponechává budoucímu vývoji. Z textu tedy explicitně nevyplývají práva centra či regionů, ale upravuje způsob procesu získávání autonomních statutů a míru kompetencí (Moreno 1997: 69–70; Čepová 2002: 50–51; La constitución

³⁹Během tohoto roku bylo takto vytvořeno dalších 11 pre-autonomních statutů. Například pro Galicii, Kanárské ostrovy, Valencii, Andalusii, Extremaduru a ostatní (Díaz-López 1981: 200).

Española 1978, Roach 2007: 446). Z článku 151 ústavy dále vyplývají kompetence historických regionů. I když jsou si regiony rovny, tak španělská ústava rozlišuje de iure dva typy regionů, historické a nehistorické. Historické regiony mohou získat autonomní statut přímo, za předpokladu souhlasu absolutní většiny všech 17 autonomních oblastí v referendu tomu určeném. Regiony, které by požadovaly stejný statut a jsou to tzv. nehistorické regiony, musí mít nejen schválení absolutní většiny poslanců a senátorů v každém regionu účastnícího se referenda, ale zároveň tento návrh musí být alespoň čtvrtinově schválen v městských radách a dále ho musí schválit poslanci a většina všech senátorů v daných regionech. V této podobě výsledky tohoto referenda putují do Madridu, kde ho čekají další schvalovací procedury.

Jinou možnost pro urychlení této procedury umožňuje článek ústavy číslo 143, který mluví o možném dosažení autonomního statutu, prostřednictvím tohoto procesu, a to v nejkratší možné době, jestliže se jedná o region pre-autonomní, kde existují stanovené orgány, které by postačily ke schválení autonomního statutu prostřednictvím souhlasu alespoň poloviny provinčních rad a tří čtvrtin rad městských, před zdoluhavým schvalovacím procesem. To zapříčinilo, že se stále více regionů domáhalo autonomního statutu (La Constitución Española 1978; Čepová 2002: 51; Swenden 2006: 63–69).

Prvními regiony, které dosáhly na autonomní statut, bylo Katalánsko a Baskicko, právě díky historicky udělenému statutu v období 2. Republiky, a to také díky jazykové odlišnosti, vlastní specifické kultuře a významné historii⁴⁰. Pro Katalánsko a Baskicko dopadlo referendum úspěšně. V Katalánsku se k referendu v roce 1979 vyjádřilo o 500 000 obyvatel méně než u projednání prvního statutu v roce 1931. Z celkové 59% účasti hlasovalo pro 88,1 % obyvatel. Katalánsko to chápalo jako výhru, kterou dosáhlo po letech na vytoužený autonomní statut, i když dosažením tohoto statutu se neodlišovala od ostatních autonomních oblastí, které také postupem času aspirovaly o jeho

⁴⁰Galicie sdílela tyto tři atributy, které ji odlišují od zbytku Španělska spolu s Baskickem a Katalánskem, nicméně na znovuznání svého autonomního statutu si musela počkat až do roku 1981, kdy tento statut získala, nicméně jako až čtvrtá v pořadí za Andalusií, která využila článku 151 ústavy. Tímto specifickým případem Andalusie se budu zabývat v další podkapitole (Swenden 2006: 64, Heywood 1995: 146).

získání. Prostřednictvím tohoto statutu totiž Katalánsko nebylo upřednostněno jako národ před ostatními regiony, protože Španělsko je státem všech národů a regionů a není zde prostor pro upřednostnění jednoho nad ostatními (La Constitución Española 1978; McRoberts 2001: 50–60; Soto 2006).

To ovšem bylo tak trochu zklamáním pro již zmínění Baskicko, které více než autonomní statut chtělo úplnou separaci. Chápalo proto udělení tohoto autonomního statutu tím způsobem, že právě oni jsou národem unikátním a odlišným, který by se mohl v budoucnu separovat úplně. Pro Baskicko nebyl tento statut nijak výjimečným, protože neřešil to, jak tento region dostatečně odlišit od regionů ostatních. Hlavně také nesouhlasilo s postupným procesem, kdy i ostatní regiony mohly získat podobnou míru kompetencí a de facto být na stejné úrovni jako historické regiony. Na to navázala vlna protestů a atentátů ze strany ETA a v letech mezi 1979 až 1980 se počet obětí vyšplhal až ke dvěma stům (Díaz-López 1981: 211; Lecours 2007: 83–88).

Prostřednictvím tohoto autonomního statutu tedy Baskicko a i ostatní historické regiony jako jsou Galicie, Katalánsko a Andalusie získaly jasně vymezený autonomní region se svou samosprávou, která podléhá státní politice dle článku 1 ústavy, dále pak možnost podílet se svou politikou na tvoření celkové politiky španělského státu. Jazyky katalánština, baskičtina a galicijština byly stanoveny druhými úředními jazyky po kastilštině v těchto třech regionech. Možnost oficiálně je užívat je zakotvena v článku ústavy číslo 3, stejně tak jako možnost užívání vlajky těchto regionů, vedle oficiální vlajky Španělského království. V případě Andalusie není užití druhého jazyka možné, protože kastilština je považována za jediný oficiálně možný jazyk v tomto regionu.

Baskicko se na rozdíl od ostatních liší v otázce fiskálního federalismu, a to v tom, že spolu s Navarrou nespolupracují s ostatními autonomními oblastmi, ale právě z historického důvodu, kdy mezi nimi existoval systém *fueros*, v tomto směru jdou svojí vlastní cestou a spolupracují výhradně jen mezi sebou, tento fakt vychází tedy nejen z historické souvislosti, navíc je i zakotven v ústavě v článku 160 a 139, kde je uvedeno, že všechny autonomní oblasti, s výjimkou

Baskicka a Navarry, při otázkách řešení fiskálního federalismu spolupracují dohromady.

Díky statutu historických regionů mohou tyto oblasti samostatně rozhodovat v otázkách zdravotnictví, vzdělávání, kultury, veřejných služeb a navíc Baskicko a Katalánsko může disponovat speciálními policejními složkami (La Constitución Española 1978; Foltýn 2007: 89; Lecours 2007: 89–90; Martínez-Herrera 2002: 428).

Galicie byla posledním, čtvrtým historickým regionem, který získal autonomní statut až v roce 1981. I když v minulosti bylo pouze Katalánsko, Baskicko a Galicie těmi třemi historickými regiony, které aspirovaly na získání autonomních statutů z hlediska jejich identické odlišnosti od zbytku Španělska, Andalusie využila čl. 151 ústavy a předběhla tak Galicii a stala se v pořadí třetím tzv. *fast-track region*. Udělením tohoto statutu získala Andalusie mnohé nové kompetence⁴¹ a mohla tak s nimi v té době disponovat stejně tak jako historické regiony Baskicko, Katalánsko a Galicie, s výjimkou svého vlastního národního jazyka, který Andalusie postrádala (La Constitución Española 1978; Schrijver 2006: 88–89; Díaz-López 1981: 213).

Nicméně Galicie spolu s Baskickem a Katalánskem o tento autonomní statut zažádala spolu s vytvořením ústavy a díky tomu, že už jednou Galicie statut získala v roce 1936, byla i tato oblast předurčena jakožto historický region k získání svého autonomního statutu. Referendum o stanovení autonomního statutu Galicie proběhlo v prosinci 1980 a účast na tomto referendu nebyla ze strany Galicijců nijak zvlášť vysoká a lze tvrdit, že se referenda účastnila spíše menšina. Z celkového počtu 28,26 % zúčastněných bylo 20,73 % pro a 5,58 % se vyjádřilo proti tomuto autonomnímu statutu, který vzešel v platnost následujícího roku 1981 (Payne 1991: 484–487; E-spacio 1981).

⁴¹Viz strana 11, poznámka pod čarou číslo 8.

4.3. Příklad Andalusie jakožto nehistorického regionu na cestě za historickým autonomním statutem

V případě Andalusie byla cesta za dosažením autonomního statutu velmi rychlá a suverénní. Andaluští politici se rozhodli dosáhnout stejného procesu jako Katalánsko a Baskicko a být tak stejně jako oni *fast-track region*. Odlišnost zde ale byla, a to z historického hlediska. Andalusie se totiž neřadila mezi historické regiony, nikdy předtím autonomního statutu nedosáhla, tak jako Katalánsko a Baskicko s Galicií v letech 1931 a 1936, a ani na tento statut nikdy neaspirovala (Payne 1971: 40, Soto 2006; Payne 1991: 484–487; Ruiz-Romero 2004: 132).

Andalusie dokonce dosáhla tohoto statutu ještě rychleji než Galicie a stala se tak v pořadí třetím regionem v novodobých dějinách Španělska, který získal tento autonomní statut. Jestliže zde nehrál roli jazyk, historie ani specifická kultura tohoto regionu, jak bylo možné, že i přesto tento region dosáhl stejného statutu jako Katalánsko a Baskicko? Odpověď se nacházela v ústavě, dle článku 143 bylo možné, aby region, který aspiruje na autonomní statut, dosáhl tohoto postavení prostřednictvím tzv. rychlé procedury. Ta umožnila Andalusii, která se dožadovala autonomního statutu, ho dosáhnout, a to tak, že tento region musel získat souhlas poloviny provinčních rad a tří čtvrtin městských rad (Čepová 2002: 51; Acosta-Sánchez 2002: 110). Andalusie svého statutu dosáhla po sérii voleb a referend, které rozhodly o udělení historického *fast-track region* statutu v únoru 1980, známého pod názvem *Estatuto de Carmona*, nebo také jako (28F) a díky článku 151 ústavy Andalusie dosáhla toho, že je považována za historický region jako zbylé tři regiony Baskicko, Katalánsko a Galicie, ovšem bez vlastního jazyka a jiných atributů, jako je třeba v případě Basků rasa (Mellado-Prado 1982).

Případ Andalusie poukazuje na to, jak dokáže takovýto jeden region svým jednáním využít celý proces ve svůj prospěch, a to v souladu s ústavou. Asi nikdo nečekal, že by zrovna Andalusie mohla aspirovat na autonomní statut v takto krátkém čase. To, co bylo výhodou pro tento region, bylo silné

společenské pouto, to tento region dokázalo semknout prostřednictvím silné kultury a tradice. Andalusie se totiž necítila méněcenným regionem, nebo národem upřednostňujícím své zájmy před Baskickem, Katalánkem a Galicií. To poukazuje na velkou míru dvojí identity, které pociťovaly všechny tyto tři historické regiony. Ale také na kombinaci toho, jak relativně ekonomicky slabá Andalusie může spoléhat na silnější celek španělského státu. (Moreno – Trelles 2005: 524–525).

Během února 1980 tedy byla Andalusie středem politického zájmu, jelikož UCD prostřednictvím článku 151 a následného referenda ustanovila autonomie tohoto regionu a díky tomuto příkladu uvedla do chodu článek číslo 143, tím tedy dala možnost i zbylým 14 regionům vyjít vstříc ke svým autonomním statutům. To se kladně odrazilo na účasti v referendu a prostřednictvím kampaní politických stran se silnou základnou v Andalusii, tedy PSOE a PSA, se podařilo přesvědčit společnost. To, co se zpočátku jevilo jako prostý ústavní proces, se změnilo ve vlnu euforie při dokazování andaluské identity a touhy po dosažení autonomního historického statutu. V celkovém součtu se regiony vyjádřily pro 55,5 % hlasů a v samotné Andalusii byla účast na referendu dokonce vyšší než v Baskicku a Katalánsku při jejich nových autonomizačních procesech. Tento velký úspěch je také často připisován lídru regionální frakce UCD v Andalusii a hlavnímu představiteli Ministerstva pro vztahy s regiony Claveru Arévalovi (Díaz-López 1981: 213; Mellado-Prado 1982).

4.4. Decentralizační proces zbylých regionů, aneb *Café para todos*

Právě do jisté míry příklad Andaluského regionu, který dokázal předběhnout historický region Galicie v decentralizačním procesu, podpořil ostatní regiony a vládě nezbylo nic jiného, než pod narůstajícím tlakem ostatních regionů celý proces nějakým způsobem zkoordinovat. Velký podíl na procesu decentralizace měly politické strany tehdy hlavně UCD a PSOE, které tomuto procesu napomáhaly. Tyto strany se staly v roce 1981 členy tzv. *Pactos Autonómicos*, prostřednictvím kterých vznikaly nové regiony (Čepová 2002: 52; Moreno 1997: 77).

Ze začátku se nepočítalo s tím, že by se Španělsko mohlo přetransformovat v něco tak komplexního jako je jeho nynější podoba, a to do státu regionů. Aby se mohlo dojít spolu s ostatními regiony k nějakému výsledku, nezbylo nic jiného, než aby UCD spolu s PSOE nechaly ustanovit zákon, dle kterého by koordinovaly nové regionální procesy. Prvním z těchto zákonů byl zákon o harmonizaci autonomního procesu LOAPA - *Ley Orgánica de armonización del proceso autonómico* a následně pak druhý LOFCA - *Ley Orgánica de financiación de las Comunidades Autónomas*, který upravoval financování těchto procesů, aby se zabránilo rozporům mezi centrem a regionem. To, co vadilo historickým regionům, tedy především Baskicku a Katalánsku, bylo to, že by i ostatní regiony měly získat autonomní statut. Pro tyto historické regiony tento proces pak nic neřešil. To, co chtěly tyto oblasti, bylo nějak se oficiálně odlišit od zbylého Španělska, nicméně konceptem *café para todos*⁴² jejich autonomní statuty pro ně de facto v tu chvíli pozbývaly smysl (Čepová 2002: 52; Montero 2001: 53).

Rokem 1983 se Španělsko dostalo do období, kdy byl proces schvalování autonomních regionů úplně dokončen, a to díky kompletní decentralizaci všech sedmnácti autonomních oblastí. Pro kontrolu centra nad vznikem jednotlivých autonomních oblastí vznikly tzv. sektorové konference - *conferencias sectoriales*, které koordinovaly zájmy autonomních oblastí před zájmy centra. Některé autonomní oblasti toto braly jako nabourávání centra do zájmů jednotlivých regionů, i když tento orgán vznikl až po jejich platných ustanoveních. Ty se postupem času každým rokem snižovaly, protože jak centrum, tak regiony tyto sektorové konference braly jako přítěž a jako to, co vytváří mezi centrem a regionem nestabilitu. Španělsko se tedy nakonec rozdělilo do sedmnácti autonomních oblastí, ve kterých jsou ustanovené stejné instituce, nicméně míra kompetencí jednotlivých regionů je asymetrická. Právě sedm z těchto sedmnácti regionů se podařilo dosáhnout největší možné míry svěřených

⁴²*Café para todos* je koncept, kdy byla představena poprvé myšlenka, že by i ostatní regiony mohly získat autonomní statut a tedy všechny oblasti Španělska, by se mohly stát regiony a oficiálně se tak lišit a řešit určité kompetence na úrovni svých samospráv (Čepová 2002: 52; Piknerová 2010: 209–210).

kompetencí. Mezi těchto 7 se řadí historické regiony Baskicko, Katalánsko, Galicie a Andalusie, dále pak Navarra, Valencie a Kanárské ostrovy. Zbýlých deset regionů se řadí mezi tzv. *slow-track regions* a jejich kompetence nejsou tak široké jako u *fast-track regions*, u kterých se pak dále ještě rozlišují. Nejvyššími možnými kompetencemi disponují původní historické regiony Baskicko, Katalánsko a Galicie⁴³ (Čepová 2002: 52; Börzel 2000: 23–24).

4.5. Politikou PSOE ke vstupu do Evropského společenství

V průběhu 80. let a na začátku let 90. se situace v politickém prostředí Španělska pohnula jiným směrem. Roku 1982 UCD vystřídala u moci PSOE, která v čele s Felipe Gonzálem utvářela tehdejší politiku Španělska, kdy ve volbách zvítězila 48,4 % hlasů. Právě asi nové socialistické smýšlení bylo motivací k volbě této strany. Jistoty, které tato strana nabízela, byly prezentovány jako změna a modernizace Španělska. Jedním z politických cílů Gonzálese byl i vstup do Evropského společenství. Nutno však říci, že tato myšlenka nebyla explicitně vytvořena až Gonzálem, ale myšlenka o navrácení Španělska zpět do Evropy vznikla už se Suárezovo vládou na konci 70. let. I když následným vystřídáním levice u moci tato myšlenka nezanikla, ale vyvstala ještě více, nelze tvrdit, že pouze a jen právě PSOE byla tou jedinou politickou stranou, která měla na dokončení tohoto kroku velký zájem. Právě vstup do ES byl tím, co se očekávalo a po čem se dychtilo (Hladká 2006: 101; Avilés 2004: 410–412; Serrano 1995: 773–774; Dvořáková – Kunc 2009: 234).

Roku 1986 Španělsko přistoupilo spolu s Portugalskem do ES, a to do značné míry podpořilo ekonomický potenciál Španělska, který byl oslaben velkou mírou nezaměstnanosti. Vstupem Španělska do ES vnikla zpět do tohoto státu silná vlna euforie. PSOE se držela u moci po celé volební období let 80. a

⁴³Tyto tři historické regiony Baskicko, Katalánsko a Galicie mají exkluzivní kompetence jako vlastní policejní složky, možnost užívat své vlastní znaky a symboly (jako například vlajku), vykonávat oficiální zahraniční návštěvy, možnost řídit se svými samosprávnými zákony, vytvořenými ve vlastních regionálních parlamentech, řešit otázky zdravotnictví, vzdělávání nebo třeba sociálního zabezpečení (Moreno 1997: 81).

ve volbách v roce 1993 pro tuto stranu vyvstala nová konkurence v podobě PP⁴⁴ s novým dynamickým lídrem v čele, José María Aznarem (Tusell 2007: 280–290).

Nicméně ani během 80. let ETA nepřehodnotila svůj postoj a dále pokračovala v terorismu s hlavní myšlenkou o separaci. Ale nejen samotné celostátní strany jako UCD, PSOE, PP utvářely toto období. Ze stran regionálních se nejvíce vyprofilovala baskická PNV, která získávala značnou podporu ve svém regionu, a Katalánská CiU. Obě dvě shledávaly vstup do ES jako velice progresivní krok, který může Španělsku napomoci se více integrovat do Evropy, a také hlavně Katalánsku a Baskicku, které se označovaly za nejméně španělské regiony. V případě Katalánska byla tato otázka do značné míry brána pozitivně, viděla rozšiřování pravomocí ES na úkor centra jako výhodu. Baskicko sympatizovalo také s tímto pohledem, ale více než to vidělo ES jako možný prostředek separace svého baskického národa – *Euskadi* od Španělska. Nicméně ES nemělo v úmyslu rozdělovat fungující stát, bralo tedy Španělsko jako konglomerát regionů, nicméně komplexně fungující. Právě kvůli této myšlence se Baskové myšlenkově izolovali a nadále prosazovali a prosazují svoji vlastní cestu, která je stále otevřená budoucnosti (Avilés 2004: 413–414; Lecours 2007: 162–165).

Vstup Španělska do ES měl tedy zásadní dopad na vztahy mezi centrem a regiony, regiony ztrácely velkou míru jejich svěřených kompetencí, jako například rybolov, zemědělství, průmysl, a všechny tyto oblasti se přesouvaly z regionů spíše zpět k centru na nadstátní úroveň. Tím se Španělsko přiblížilo ještě více federálnímu uspořádání, protože míra kooperace mezi centrem a jednotlivými regiony se stávala nutnější než kdy dříve a vzájemná závislost centra a regionů zde byla více než viditelná (Piknerová 2010: 211). Následovalo několik ústavních sporů, nicméně regiony nakonec ustoupily politice ES, až na historické regiony. Právě Baskicko a Katalánsko upřednostňovaly postavení

⁴⁴PP vznikla transformací z bývalé AP, která byla vytvořena Manuelem Fragou. Současná PP je vedle PSOE politickou stranou Španělska, která dominovala po celá 90. léta a v současné době funguje s PSOE prostřednictvím bipartismu (Dvořáková – Kunc 2009: 236).

svých regionů z historických důvodů a jiných specifík před zájmy státu a otázka postavení těchto regionů se stala nedílnou součástí politiky Španělska.

4.6. Výbor regionů a jeho funkce v autonomním uspořádání španělského království

Výbor regionů je orgánem EU, který vznikl za pomoci Maastrichtské smlouvy v roce 1992. Tomuto orgánu předcházela poradní orgán, který měl za úkol dohlížet na regionální politiku v jednotlivých evropských zemích. Samotný výbor regionů nedisponuje spolurozhodovacími kompetencemi, ale pouze slouží jako jakési poradní těleso a do jisté míry spoléhá na přesvědčování a disponuje dvěma zdroji vlivu. Za prvé, kdy členové tohoto orgánu hovoří pro regionální nebo místní samosprávy. Tento fakt nepřipouští možnou ignoraci názorů a nároků ze stran regionálních vlád směrem k EU, a za druhé tento orgán určitou mírou působí na tlak z jednotlivých regionálních vlád a usměrňuje je. V silně regionálních státech, jako je právě Španělsko, je existence tohoto orgánu nedělitelnou součástí. V případě Španělska převažují regionální zájmy nad státními a prostřednictvím tohoto regionu je tedy možné projednávat regionální zájmy jednotlivých regionů směrem k EU (Hooghe – Marks 1996: 75–76).

Jednotlivé regiony tedy mohou prostřednictvím tohoto orgánu diskutovat o různých změnách a požadavcích směrem k EU. Příkladem zdařilé spolupráce prostřednictvím Výboru regionů je případ Katalánska, kdy se Katalánsko připojilo k jednomu z regionů Francie, Itálie a Německa a tyto regiony tak nechaly vzniknout konceptu Čtyř evropských motorů – *Four motors of Europe*⁴⁵. Tím tedy Katalánsko dokázalo, že neupřednostňuje pouze své, ale má zájem spolupracovat na společných krocích v rámci EU, oproti tomu Baskicko, se spíše zaměřilo na své vlastní, a ani proces evropeizace⁴⁶ nedokázal přeorientovat tento

⁴⁵ *Four motors of Europe* bylo sestaveno ze 4 regionů německého Baden-Württemberg, španělského Katalánska, italské Lombardie a francouzského regionu Rhône-Alpy, kde společným cílem těchto čtyř regionů bylo podpořit spolupráci ve vybraných oblastech (Loughlin 1996: 158).

⁴⁶ Evropeizace je konceptem, který má více rovin a je aplikovatelný na více příkladech. Lze hovořit o tomto konceptu od konce let 80., ale největší vývoj je možné pozorovat v průběhu 90. let. Tento koncept vznikl hlavně v souvislosti s procesy evropské integrace a dále se změnami po konci studené války (Dančák – Fiala – Hloušek 2005: 12–17).

region na i jiné zájmy, než pouze ty, explicitně týkající se Baskicka (Börzel 2006: 25–29; Loughlin 1996: 158).

Ostatní dva regiony, Andalusie a Galicie, se díky získaným kompetencím autonomních statutů nijak více neprosazovaly a využívaly pouze pravomocí jim svěřených. Otázka Baskicka a Katalánska však zůstala otevřenou a právě tyto dva regiony měly snahu se nějak realizovat a domáhat se jiného postavení nejen v 90. letech, kdy se situace určitým způsobem ustálila díky dokončení procesu autonomních oblastí, ale díky regionálnímu napětí a touze po nějakém větším odlišení či dokonce separaci je ve Španělsku otázka těchto dvou regionů viditelná i v současnosti a lze tvrdit, že je dokonce v případě Katalánska větší než kdy dříve.

ZÁVĚR

Tématem této bakalářské práce byl španělský regionalismus. Samotný regionalismus je do jisté míry procesem, na který lze nahlížet z více úhlů pohledu a lze jej interpretovat různými způsoby dle jednotlivých autorů. Můžeme tedy tvrdit, že regionalismus jako takový je otázkou až 2. poloviny 20. století. V důsledku dlouhé historie Španělského království je však, ale možné určité prvky nebo předpoklady pro vytváření regionálních procesů vypátrat už ve středověku. Určitým předpokladem byl fakt, kdy došlo ke spojení Kastilského a Aragonského království prostřednictvím sňatku Isabely Kastilské a Ferdinanda Aragonského, díky tomu nám na Pyrenejském poloostrově vzniká region, který je možný vymezit třemi základními prvky, a to hranicemi, kulturou a obyvatelstvem, přesně dle definice M. Keatinga, předního představitele zabývajícího se fenoménem regionalismu.

V první kapitole jsem se do značné míry snažila vymezit jednotlivé pojmy týkající se regionalismu, decentralizace a federalizace a jiných pojmů, které se týkají těchto fenoménů. Na samém konci této kapitoly jsem tuto teorii aplikovala na příkladu samotného Španělska. Ve druhé kapitole jsem hlavně představila důležité politické strany a jejich vývoj.

Tato práce se konkrétně týkala proměn a formování španělského regionalismu ve čtyřech historických regionech Španělska, a to Baskicka, Katalánska, Galicie a Andalusie, kdy cílem mé práce bylo poukázat na to, jakým způsobem a za jakých okolností se tyto vybrané regiony decentralizovaly a také představit specifika těchto regionů, kterými se liší od zbytku Španělska. Hlavní otázkou této studie bylo odůvodnit fakt, proč právě tyto regiony dokázaly získat autonomní statut mezi prvními ve Španělsku a jestli to bylo pro tyto regiony nějakým způsobem přínosné.

Prostřednictvím třetí a čtvrté kapitoly jsem se snažila historickým vhladem poukázat právě na to, jakým způsobem se tyto čtyři regiony formovaly a decentralizovaly. Hlavním faktorem, který přispěl k decentralizaci těchto

regionů, byl přechod k demokracii po smrti autoritářského vládce Francisca Franca na konci let 70. a hlavně také touha historických regionů Baskicka, Katalánska a Galicie po znovuzavedení jejich autonomních statutů.

Díky ústavě z roku 1978 bylo Španělské království označeno za stát autonomních oblastí – *Estado de Comudidades Autónomas*. Postupným procesem decentralizace v 80. letech se Španělsko přetransformovalo ve stát regionů. Samotný průběh decentralizace se však v těchto čtyřech historických regionech lišil. Zatímco u Baskicka, Katalánska a Galicie byl proces decentralizace pozvolný a předpokládaný, z důvodu historického významu těchto regionů, tak v případě Andalusie došlo k decentralizačnímu procesu zcela neočekávaně, nicméně nemůžeme tvrdit, že neplánovaně. Referendum pro Andalusii, známé také pod označením *28F*, bylo předem připraveným a plánovaným krokem z řad andaluské vlády a tento proces, který vedl k úspěšnému dosažení cíle, a tedy získání autonomního statutu spolu s historickými regiony, se stal jakýmsi vzorem pro upřednostnění regionálních zájmů i pro ostatní regiony. Katalánsko získalo svůj autonomní statut jako první společně s Baskickem prostřednictvím výsledků referenda a Galicie byla posledním regionem z těchto čtyř, která také na základě výsledků referenda dosáhla na svůj autonomní statut.

Procesem decentralizace tedy na území Španělska vznikl stát, který tvoří sedmnáct autonomních oblastí, kde všechny regiony disponují svěřenými kompetencemi, nicméně tyto kompetence jsou asymetrické, a tedy ne všechny regiony disponují stejnou mírou kompetencí. Jednotlivé regiony mají své vlastní parlamenty, pořádají své regionální volby prostřednictvím svých regionálních stran a mají právo se vyjadřovat k vlastním otázkám, nicméně všechny regiony podléhají centru. Odlišnost v míře kompetencí historických regionů se týká jejich svěřených pravomocí v otázkách jazyka, kultury nebo zdravotnictví. Baskicko, Katalánsko a Galicie jsou specifické tím, že oficiálně disponují druhým úředním jazykem, tedy po kastilštině, jakožto oficiálním jazykem Španělského království, má Baskicko možnost používat baskičtinu, Katalánsko katalánštinu a Galicie galicijštinu. Andalusie, řadící se mezi tyto historické regiony, však touto

kompetencí nedisponuje a to z důvodu získání jejího autonomního statutu ne prostřednictvím historických souvislostí jako u Baskicka, Katalánska a Galicie, ale díky využití ústavního zákona, kterým dokázala získat svůj autonomní statut jako třetí a předběhla tak historickou Galicii. Andalusie tedy disponuje stejně jako tyto regiony samostatnými pravomocemi v oblasti řešení kultury a zdravotnictví a také má právo spolu s těmito třemi historickými regiony pořádat své vlastní volby nezávisle na ostatních regionech, které své regionální volby pořádají ve stejném termínu. Tyto specifika jsou tedy hlavními prvky, které odlišují historické regiony Baskicko, Katalánsko, Galicie a Andalusie od zbytku regionů.

Hlavní otázka této práce se týkala faktu, proč právě tyto čtyři historické regiony byly prvními, které získaly svůj autonomní statut a zda to bylo pro ně nějakým způsobem přínosné. V případě Baskicka, Katalánska a Galicie lze vysvětlení hledat v historii. Tyto regiony byly prvními na území Španělska, které začaly pociťovat určitou míru odlišnosti. Ať už v ekonomické prosperitě, prostřednictvím vlastních tradic, rozmanitou kulturou nebo i z důvodu jazykové odlišnosti.

Případ Andalusie, jakožto regionu řadícího se mezi tyto tři historické regiony, je zcela odlišný. Nemůžeme tvrdit, že by byla Andalusie oblastí bez historie, nicméně nedisponuje žádným oficiálním jazykem a nikdy v minulosti, na rozdíl od těchto tří regionů, neaspirovala na dosažení vlastního autonomního statutu. Touha po odlišení přišla až s procesem demokratizace, který transformoval tuto zemi z diktatury do demokratického uspořádání.

Baskicko, Katalánsko i Galicie byly na rozdíl od Andalusie vždy velmi aktivními regiony, tyto regiony samy v minulosti dokázaly získat autonomní statut, nicméně nastolením diktatury a nedemokratického režimu byla všechna jejich práva potlačena. Z uvedeného vyplývá, že touha těchto regionů po znovu získání autonomního statutu je vedla k jeho dosažení a tyto historické regiony, prostřednictvím referend, a díky určitému povědomí Španělů o jejich historické předurčenosti pro tento autonomní statut, získaly autonomní statut jako první.

Andalusie, jakožto nehistorický region, avšak řadící se mezi historické díky tomu, že dokázala získat svůj autonomní statut spolu s nimi, tedy jen využila ústavy ve svůj prospěch a zařadila se tak mezi první regiony s platným autonomním statutem. Jestliže v případě Baskicka, Katalánska a Galicie hovoříme o historické návaznosti, případ Andalusie je do jisté míry pouze ústavním procesem.

Zbývá tedy už jen zodpovědět, jestli to, že tyto regiony získaly autonomní statut mezi prvními, je nějak odlišilo, a zda to pro tyto regiony bylo nějakým způsobem přínosné. V případě Andalusie je přínos pro tento region nezpochybnitelný. Andalusie se tak stala regionem s větší mírou kompetencí, i když její historický původ se nedá srovnat s případem Baskicka, Katalánska a Galicie. Tím tedy chci říct, že tento region nikdy v minulosti neaspiroval na získání tohoto statutu jako historické regiony. Nicméně tento statut získal a díky tomu mu bylo svěřeno více moci než zbylým třinácti regionům, a to tedy konkrétně v otázkách regionálních voleb, kultury a zdravotnictví.

Galicie jakožto původní historický region tak získala oficiálně zpět svůj jazyk, a tedy lze proces decentralizace v jejím případě také hodnotit jako přínosný. V případě Baskicka a Katalánska, které jsou nejvýznamnějšími regiony Španělska, bychom také mohli považovat získání autonomních statutů za přínosné. Nicméně problematika těchto regionů je širší. Jak Katalánsko, tak Baskicko postupem času nechápaly získání autonomního statutu mezi prvními jako výhodu, protože je to neodlišilo do takové míry, jak by si představovaly. Lze tedy zde mluvit o jakési frustraci Baskického a Katalánského národa, která je zde viditelná hlavně v současnosti, kdy se tyto regiony snaží mnohem více poukázat na svoji diverzitu a lze také chápat toto chování jako problém, který narušuje jednotné regionální uspořádání Španělska.

Případ Katalánska se vyznačuje ekonomickou prosperitou a její stále silnější vazby na okolní evropské státy tento region určitým způsobem vymezuje od zbytku Španělska a vede k potencionální nezávislosti. V případě Baskicka lze mluvit spíše než o spolupráci o izolaci, kterou si tento region sám vytváří tím, kdy

poukazuje na to, že právě oni jsou ten odlišný národ a rasa, a právě to je odlišuje a vymezuje od zbytku Španělska.

ZDROJE

Literatura

Acosta-Sánchez, J. (2002). La dialéctica política en Andalucía. Partidos y autogobierno, *Revista de estudios regionales* 63, s. 101–136.

Agranoff, R. – Gallarín J. A. R. (1997). Toward federal democracy in Spain: An examination of intergovernmental relations, *The journal of federalism* 27 (4), s. 1–38.

Ascención, E. (2010). The monarchy in Spain. *InDret*. (http://www.indret.com/pdf/689_en.pdf, 17. 3. 2013).

Avilés, J. (2004). España y la integración europea: partidos y opinión pública, 1977-2004, *Espacio, Tiempo y Forma* 16, s. 409–423.

Bachoudová, A. (2008). *Franco. Neboli o úspěchu průměrného člověka* (Praha: KMa s.r.o.).

Beevor, A. (2004). *Španělská občanská válka* (Praha – Plzeň: Beta-Dobrovský).

Begg, I. – Grimwade, N. (1998). *Paying for Europe* (Scheffield: Scheffield Academic Press).

Börzel, T. A. (2000). From Competitive regionalism to cooperative federalism: The europeanization of the Spanish state of the Autonomies, *Publius* 30 (2), s. 17–42.

Conde Muruais P. (1980). Reacciones en Galicia contra las detecciones de nacionalistas. *El País*. 6. 8. 1980 (http://elpais.com/diario/1980/09/06/espana/337039216_850215.html, 10. 4. 2013).

Colomer, J. M. (1996). Spain and Portugal. Rule by party leadership. In: Colomer, J. M., *Political institutions in Europe* (London: Routledge), s. 170–210.

Colomer, J. M. (1998). The Spanish state of autonomies: Non-institutional federalism. *West European politics*, 21 (4), s. 40–52.

Čepová, A. (2002). Decentralizace národních států v západní Evropě (Velká Británie, Španělsko, Francie, Itálie). In: Fiala, V. – Říchová, B. a kol., *Úloha politických aktérů v procesu decentralizace* (Olomouc, Praha: Moneta – FM), s. 36–101.

Dančák, B. – Fiala, P. – Hloušek, V. (2005). Evropeizace: pojem a jeho konceptualizace. In: Dančák, B. – Fiala, P. – Hloušek, V., *Evropeizace. Nové téma politologického výzkumu* (Brno: Mezinárodní politologický ústav), s. 11–25.

Díez-Medrano, J. (1988). The effects of ethnic segregation and thnic competition on political mobilization in the Basque country. *American Sociological rewiev*, 59 (6), s. 873–899.

Díaz Lópéz, C. E. (1981). The state of the autonomic proces in Spain. *Publius*, 11 (3/4), s. 193–217.

Dvořáková, V. – Kunc, J. (2009). Španělsko: královská cesta k demokracii a státu autonomií. In: Říchová, B. a kol., *Komparace politických systémů. Západoevropské politické systémy* (Praha: Oeconomica), s. 210–242.

Elazar, D. (1987). *Exploring federalism* (Tuscaloosa: University of Alabama Press).

Encarnación O. G. (2001/2). Spain after Franco. *World policy journal* 18 (4), s. 35–44.

Enrich, E. (1998). The Lliga Regionalista and the Catalan industrial bourgeoisie. *Journal of Contemporary History* 33 (3), s. 399–417.

Fitjar, D. R. (2010). *The rise of regionalism: Causes of regional mobilization in western Europe* (Oxon: Routledge).

Foltýn, T. (2007). Decentralizace, příklad Itálie a Španělska. In: Dančák, B. – Hloušek, V., *Víceúrovňové vládnutí v Evropě: zkušenosti, problémy, výzvy* (Brno: Masarykova univerzita), s. 81–90.

Funcia, C. (1986). Rojas Marcos rompe en el congreso del Partido Andalucista su silencio de cuatro años. *El País*. 4. 5. 1986 (http://elpais.com/diario/1986/05/04/espana/515541606_850215.html, 10. 4. 2013).

Galán, L. (1985). Fraga emprende hoy la campaña electoral de AP en Galicia. *El País*. 6. 8. 1985 (http://elpais.com/diario/1985/08/06/espana/492127209_850215.html, 10. 4. 2013).

Giertz, S. H. – Tosun, M. S. (2012). Migration elasticities, Fiscal federalism and ability of states to redistribute income. *National Tax Journal* 65 (4), s. 1069–1092.

González de Molina, M. – Sevilla Guzmán, E. (1987). En los orígenes del nacionalismo Andaluz: Reflexiones en torno al proceso fallido de socialización del andalucismo histórico. *Reis* 40, s. 73–96.

Heywood, P. (1995). *The government and politics of Spain* (Basingstoke: Palgrave).

Hladká, M. (2006). Tvorba menšinových vlád v Španielsku (1977 – 2000). In: Říchová B. a kol., *Vládní modely v parlamentních systémech (Nizozemsko, Švédsko, Itálie, Španělsko, Slovensko, Mauretánie)* (Praha: Moneta), s. 97–120.

Huntington, S. P. (2008). *Třetí vlna, demokratizace na sklonku dvacátého století* (Brno: CDK).

Chalupa, J. (2010). *Španělsko. Stručná historie států* (Praha: Libri).

Keating, M. (1998). *The New regionalism in western Europe: Territorial restructuring and political change* (Cheltenham: Edward Edgar).

- Keating, M. (2000). The minority nations of Spain and European Integration. A new Framework for autonomy?. *Journal of Spanish cultural studies* 1 (1), s. 29–42.
- Keating, M. (2004). *Region and regionalism in Europe* (Cheltenham: Edward Edgar).
- Kedourie, M. (2003). Nacionalismus. In: Hroch, M. eds., *Pohledy na národ a nacionalismus* (Praha: Slon), s. 100–108.
- Kysela, J. (2004). *Dvoukomorové systémy. Teorie, historie a srovnávání dvoukomorových parlamentů* (Praha: Eurolex Bohemia).
- Lecours, A. (2007). *Basque nationalism and the Spanish state* (Reno: University of Nevada).
- Loughlin, J. (1996). Europe of the Regions and the federalization of Europe, *Publius* 26 (4), s. 141–162.
- Martínez-Herrera, E. (2002). From nation-building to building identification with political communities: Consequences of political decentralization in Spain, the Basque Country, Catalonia and Galicia, 1978 – 2001. *European journal of political research* 41, s. 421–453.
- McRoberts, K. (2001). *Catalonia, National building without a state* (Oxford: Oxford university press).
- Mellado-Prado, P. (1982). El referendum sobre el estatuto autonomia de Andaluz. *Revista de derecho político* 13 (<http://e-spacio.uned.es:8080/fedora/get/bibliuned:Derechopolitico-1982-13-CC79B5B8/PDF>, 22. 3. 2013).
- Montero, A. P. (2001). After decentralization: Patterns of intergovernmental conflict in Argentina, Brazil, Spain and Mexico. *Publius* 31 (4), s. 43–64.
- Moreno, L. (1997). Federalization and Ethnoterritorial concurrence in Spain. *Publius* 27 (4), s. 65–84.

- Moreno, L. – Trelles C. (2005). Decentralization and welfare reform in Andalusia. *Regional and federal studies* 15 (4), s. 519–535.
- Payne, S. (1991). Catalan and Basque nationalism. *Journal of Contemporary history* 6 (1), s. 15–51.
- Payne, S. (1991). Nationalism, Regionalism and Micronationalism in Spain. *Journal of Contemporary History* 26 (3/4), s. 479–491.
- Petráš, R. (2012). Nebezpečné menšiny v Evropě? Španělsko – stát ohrožený menšinami?. In: Petráš, R. *Cizinci ve vlastní zemi. Dějiny a současnost národnostního napětí v Evropě* (Praha: Auditorium), s. 213–227.
- Piknerová, L. (2010). Regionalizace jako výsledek procesu Evropeizace – případová studie Španělska a Rumunska. In: Cabada, L. a kol., *Aktuální výzvy evropského integračního procesu* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 195–226.
- Říchová, B. – Fiala V. (2002). Decentralizační trendy v západní Evropě. In: Říchová, B. – Fiala, V. a kol.: *Úloha politických aktérů v procesu decentralizace* (Olomouc, Praha: Moneta – FM), s. 9–35.
- Roach, S. C. (2007) A constitutional right to secede? Basque nationalism and the Spanish state. *International studies perspectives* 8, s. 446–460.
- Ruiz-Romero, M. (2004). Los procesos comunicativos en el referéndum para la ratificación autonómica de Andalucía (28F): Abstencionismo frente a movilización. *Revista de estudios regionales* 71, s. 131–155.
- Serrano, C. (1995). Moderní doba. In: Artera, A. – Campistol, J. – Serrano, C. – Zamora, J., *Dějiny Španělska* (Praha: NLN s.r.o.), s. 628–779.
- Smith A. – Mar-Molinero, C. (1996). The Myth and realities of nation-building in the Iberian Peninsula. In: Smith, A – Mar-Molinero, C. eds.: *Nationalism, and the nation in the Iberian Peninsula. Competing and conflicting identities* (Oxford: Berg Publisher), s. 1–32.

Soto, P. (2006). El nuevo estatut Catalán cosecha el menor respaldo de la historia. *Hoy* 19. 6. 2006

(<http://www.hoy.es/pg060619/prensa/noticias/Nacional/200606/19/HOY-NAC-092.html>, 15. 3. 2013).

Strmiska, M. (1999). Nacionalistické strany a stranicko-politický systém v soudobém Španělsku. In: Dančák, B. – Fiala, P. a kol.: *Nacionalistické politické strany v Evropě* (Brno: Masarykova univerzita) 11–24.

Strmiska, M. (2001). *Smrtonosné vlastenectví, Etnicko-politický terorismus v Baskicku a Quebecku* (Brno: Masarykova univerzita).

Strmiska, M. (2005). *Regionální strany, stranické systémy a teritoriálně politický – politický pluralismus* (Brno: AP)

Swenden, W. (2006). *Federalism and Regionalism in Western Europe. A Comparative and Thematic Analysis* (New York: Palgrave Macmillan).

Tusell, J. (2007). *Historia de España en el siglo XX*. (Madrid: Taurus).

Vykoupilová H. (2007). Víceúrovňové vládnutí v Evropě: koncepty, modely, typy. In: Dančák, B. – Hloušek, V. a kol.: *Víceúrovňové vládnutí v Evropě: zkušenosti, problémy, výzvy* (Brno: Masarykova Univerzita), s. 13–23.

Ženíšek, M. (2006). *Přechody k demokracii v praxi a teorii* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Prameny

E-spacio (1980). Referendum sobre el estatuto de autonomia de Galicia. *E-spacio.uned* (<http://e-spacio.uned.es:8080/fedora/get/bibliuned:Derechopolitico-1981-9-7FB15197/PDF>, 25. 3. 2013).

El País (1979). *Los comunistas reciben con reticencia la oferta de apoyo del PSA en Andalucía* (http://elpais.com/diario/1979/04/07/espana/292284004_850215.html, 11. 4. 2013).

El País (1985). Insausti afirma que el PNV no va a cambiar su ideología para satisfacer al PSOE (http://elpais.com/diario/1985/04/10/espana/481932002_850215.html, 10. 4. 2013).

La Moncloa (1978). *La constitución Española* (http://www.lamoncloa.gob.es/NR/rdonlyres/79FF2885-8DFA-4348-8450-04610A9267F0/0/constitucion_ES.pdf, 10. 3. 2013).

PSOE. *El PSOE en la clandestinidad* (http://www.psoe.es//ambito/historiapsoe/docs/index.do?action=View&id=679538, 10. 4. 2013).

RESUMÉ

This bachelor thesis treats the topic of Spanish regionalism. It concerns its formation and changes in four historical regions - Basque Country, Catalonia, Galicia and Andalusia. The thesis is divided into four chapters. The first, theoretical part of this thesis, presents the concepts of regionalism, federalism, the process of decetralization etc. The second part of this thesis described the political system of Spain and the party system in the four selected regions. It presents the differences between the regional parties and it depicts the political spectrum of Spain.

Chapter three and four are the essential chapters of this thesis. They treat the subject of the formation of the individual regions and they also show the historical context which led these regions to their regional demarcation. By describing the particular changes, processes and periods, the thesis thus presents their way towards their autonomous status.

The important part of this thesis is the chapter which describes the transformation of the Spanish kingdom from the undemocratic regime of Francisco Franco to the democratic system headed by a new king Juan Carlos. This chapter mainly treats the topic of how these historical regions were formed in the period of Francoist Spain, what their achievements were and how they helped the regions gain their autonomous status among the first. The last part of the thesis describes the changes and the political situation at the beginning of the 90's. It thus discusses the entry of Spain into the EC and it mentions one of the EU assemblies, the Committee of the Regions, which cannot be neglected in the case of this regional state.

The conclusion of this thesis presents the findings from the individual chapters and it answers the main question posed in the introduction of the thesis. It mainly concerns the aim of this thesis, it explains how the regions gained their autonomous status among the first, what competence they acquired and whether the change was beneficial for them or not.